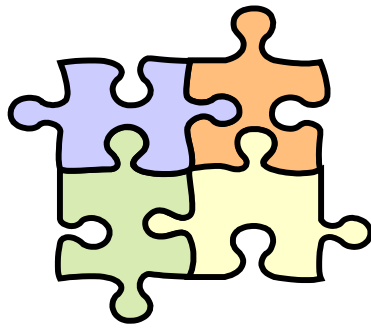


**OSALLISUUDEN MENETELMIEN
TYÖKALUPAKKI
KAJAANIN KAUPUNGIN
NUORISOTYÖHÖN JA PERUSOPETUKSEEN**



Kaunis ajatus

Osallistuva
lapsi ja nuori

Aktiivinen kansalainen

**Kajaanin kaupunki
Nuorisotyö
2007**

Koonnut ja toimittanut Birgitta Kauppinen

Johdanto

Kajaanin kaupungin nuorisotyö on siirtynyt perusopetuksen vastualueelle vuoden 2005 alussa. Tämän jälkeen on kehittynyt yhä enenevässä määrin tarve perusopetuksen ja nuorisotyön yhteisen työn kehittämiseen. Tällä saralla lasten ja nuorten osallisuus sekä vaikutusmahdollisuudet ovat keskeisellä sijalla Kajaanissa, kuten myös koko Suomessa.

Kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen veloitteet on kirjattu perustus- ja kuntalakiin sekä lasten ja nuorten osalta myös nuorisolakiin. Nämä lait velvoittavat etenkin lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia järjestämään näille tilaisuuksia osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Vaikka lait velvoittavat, voidaan puhua myös mahdollisuudesta osallistavaan kasvatukseen. Tärkeää on kasvatettavan ilmaisukyvyn, ryhmässä toimimisen taitojen kehittäminen ja sitä kautta lasten ja nuorten sosiaalinen vahvistaminen.

Osallisuutta ja vaikuttamista tapahtuu työpaikoilla, kouluissa, lasten ja nuorten vapaa-aikana mm. nuorisotyössä ja kotona sekä asuinalueilla.

Tämän materiaalin tarkoitus on toimia Kajaanin kaupungissa lasten ja nuorten parissa osallisuuden ja vaikuttamisen kanssa työskentelevien ammattilaisten ”työkalupakkina”. Tähän materiaaliin on kerätty mahdollisimman monia osallisuuden menetelmiä sekä osallisuuden foorumeita, joita eri paikoissa on kokeiltu tai ovat käytössä sekä näistä sovellettuja versioita.

Tämä materiaali tulee täydentymään tulevaisuudessa.

Sisältö

Johdanto

1	Yleistä osallisuudesta	1
1.1	Käsitteen määrittelyä	1
1.2	Lainsäädäntö, muut säädökset ja ohjeet.....	2
1.3	Osallisuuden tasot	5
2	Osallisuudesta Kainuussa ja Kajaanissa	7
2.1	Kainuu/Maakunta	7
2.2	Osallisuus Kajaanissa.....	10
2.2.1	Yleistä	10
2.2.2	Osallisuus nuorisotyössä	11
2.2.3	Osallisuus perusopetuksessa	13
3	Osallisuuden edistäminen Kajaanissa v. 2005 -	14
3.1	Hankkeet, projektit	15
3.2	Työmuodot.....	18
4	Osallistavia menetelmiä.....	24
5	Osallisuuden foorumeita	47
	LÄHTEET:.....	60

1 Yleistä osallisuudesta

1.1 Käsitteen määrittelyä

Yleisesti hyväksyttyä tarkkaa määritelmää ei ilmeisesti ole, mutta osallisuudella tarkoitetaan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon ja se perustuu lainsäädäntöön.

Käsite ”osallistuminen” tarkoittaa mukana oloa usein toisten määrittelemässä tilanteessa, ilman omakohtaista panosta asiaan. Osallisuus taas merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuunottamista seurauksista. Toimijoiden vaikutusvalta taas on kyvykkyyttä vaikuttaa tapahtumien kulkuun” (Gretschel 2002b, 90).

Lasten ja nuorten kohdalla osallisuudella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa he asettavat itse tavoitteita, keskustelevat ja pohtivat eri ratkaisuja sekä tekevät päätöksiä ja kantavat vastuun tekemisistään. (Nousiainen & Piekkari 2005, 14-15.)

Seuraavassa Hanhivaaran ja Tervon keräämiä muutamia ehdotuksia osallisuuden määritelmiksi:

Hesan Nuorten Ääni –kampanjassa nuorten osallisuus määritellään toiminnaksi,

- jossa lapset ja nuoret asettavat tavoitteita, keskustelevat, pohtivat ratkaisuja ja tekevät päätöksiä ja
- joka mahdollistaa osallisuuden kokemuksen ja aikaansaa muutoksen lasten ja nuorten elinympäristössä.

Gretschel, Anu 2002:

- osallisuuskäsitys toiminnallinen; pitää osallisuuden mittarina nuorten projektissa sitä, kuinka hyvin nuori pääsee osallisuusprojektissa ja siitä kertovassa tarinassa sisälle voimaantuneen ja valtaantuneen toimijan positioon, ja sitä kuinka hyvin positio säilyy projektin ja tarinan kaikissa vaiheissa – ideoinnista toteutukseen
- tarkastelee osallisuutta myös tunteena, jota kuvaavat sanan empowerment suomalaiset käännökset voimaantuminen ja valtautuminen.

Hämäläinen, Juha 2004:

- tarkastelee osallisuutta ”osallisuutena johonkin” ja osattomuutena jostakin”; nuori voi olla osaton/osallinen perheestä, ihmissuhteista, kulttuurista, vaikuttamisesta, harrastuksista, työelämästä, sosiaaliturvasta jne.
- osallisuuden yhteiskunnallinen ja yksilötason ulottuvuus; voidaan nähdä yksilön kokemuksena, mutta voidaan tarkastella myös yhteiskunnan rakenteiden tarjoamina mahdollisuuksina osallisuuteen. (Hanhivaara 2004, 2.)

Osallisuus on asioihin vaikuttamista. Vaikuttamistapoja on monia esim. tiedotusvälineiden kautta, olemalla mukana nuorisovaltuuston, oppilaskuntien ja muiden ryhmien toiminnoissa.

1.2 Lainsäädäntö, muut säädökset ja ohjeet

Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus harjoitella erilaisia osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja yhteiskunnan eri tasoilla:

1. paikallinen taso
2. valtakunnallinen taso
3. eurooppalainen taso
4. globaali taso

(Nousiainen & Piekkari 2005, 15.)

Demokratiakasvatuksen punainen lanka on se, että ihmisillä on mahdollisuus olla osallinen ja hyväksytty jäsen yhteisössä sekä hänellä on mahdollisuus toimia aktiivisena vaikuttajana mahdollisimman monenlaisissa tilanteissa. (Vesikansa, Sari 2002, 22.)

Lasten ja nuorten osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista on laeissa useita mainintoja, joista seuraavassa tärkeimmät.

Perustuslaki 11.6.1999/731

1 luku

2 §: ”Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

2 luku

6 §: Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

14 §: Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.”

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>

Kuntalaki 17.3.1995/365

4 luku, 27 §

”Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

- 1) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- 2) järjestämällä kunnan osa-aluetta koskevaa hallintoa;
- 3) tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia;

- 4) selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- 5) järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa;
- 6) avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua; sekä
- 7) järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.”

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Nuorisolaki 27.1.2006

3 luku, 8 §

”Nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja –politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.”

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>

Perusopetuslaki (21.8.1998/628) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

2 §: ”Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.”

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 38).

Perusopetuslain muutos koskien oppilaskuntaa, 47 a § (2.3.2007/239)

Perusopetuslain ”6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla koululla voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Sen tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa.

Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaskunnan toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Oppilaskunta voi olla useamman koulun tai toimintayksikön yhteinen.

Jos opetuksen järjestäjä ei järjestä edellä 1 ja 2 momenteissa tarkoitettua oppilaskuntatoimintaa, opetuksen järjestäjän tulee muulla tavoin huolehtia siitä, että oppilailta on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulunsa tai muun toimintayksikkönsä toimintaan liittyvistä, oppilaita yhteisesti koskevista asioista.

L:lla 239/2007 lisätty 47 a § tulee voimaan 1.8.2007.”

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 20.11.1989

12 artikla

1. ”Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

13 artikla

1. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemassa muodossa.
2. Tämän oikeuden käytölle voidaan asettaa tiettyjä rajoituksia, mutta vain sellaisia, joista säädetään laissa ja jotka ovat välttämättömiä:
 - a) muiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi; tai
 - b) kansallisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen (ordre public), tai väestön terveyden tai moraalin suojelemiseksi.”

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

1.3 Osallisuuden tasot

Osallisuutta on olemassa erilaisilla tasoilla. Osallisuuden tasot eivät näy pelkästään vain jollain tasolla, vaan esimerkiksi minä-tasoa esiintyy kaikilla tasoilla. Lisäksi kaikkia tasoja voidaan käyttää joustavasti tasolta toiselle siirryttäessä. Esimerkiksi koulutasolla oppilaskunnan hallituksen jäsen voi toimia myös nuorisotalon talotoimikunnassa.

Seuraavassa esitellään eri osallisuuden tasoja erikseen. Tasot voidaan jakaa inhimilliseen ja institutionaaliseen tasoon. Inhimillisellä tasolla käsitellään ihmistä yksin tai ryhmänä. Institutionaalisella tasolla käsitellään ns. yhteiskunnallisten laitosten ja järjestöjen osallisuutta.

Inhimilliset tasot

Minä-taso

Minä-tasolla nuori osallistuu ja vaikuttaa oman itsensä elämään ja siinä tapahtuviin asioihin. Nuori vaikuttaa omiin harrastuksiinsa, opintoihinsa, ystäviensä valintaan, läksyjen lukuun, tupakointiin, alkoholiin ja huumeiden käyttöönsä.

Ryhmätaso

Nuorisotalolla, luokissa tehdään, ideoidaan, suunnitellaan, päätetään ja toimitaan ryhmissä eri asioita tehden.

Yhteisötaso

Yhteisötasolla voi keskustella ajankohtaisista oman kaupungin nuorten asioista yhdessä. Tällaisia keskusteluhetkiä voisi olla, että koululla kokoonnutaan auditorioon keskustelemaan isommalla porukalla tai että nuorisotalolla on tapana virittää keskustelua pöydän ympärillä. Tällä hetkellä sekä nuorille että aikuisille tällaisista yhteisöllisistä kokoonkutsumisista tulee mieleen negatiiviset asiat: ”Kuka nyt on taas tehnyt jotain?” Yhdessä puhumista opitaan kuitenkin puhumalla positiivisista asioista yhdessä.

Yhteisötason ei pidä kuitenkaan olla pelkästään keskustelua, vaan yhteisötasolla voi harjoitella päätöksentekoon osallistumista tekemällä päätöksiä yhteisön omista asioista. Yhteisötason päätöksentekofoorumi on esimerkiksi nuorisotalon talokokous tai oppilaskunnan yleinen kokous.

Institutionaaliset tasot

Varhaiskasvatustaso

Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuus ja vaikuttaminen täytyy huomioida heidän ikänsä mukaisesti, kuten laki velvoittaa. Pienet lapset tuovat mielipiteensä yleensä melko suoraan julki eli he osaavat vaikuttamisen taidon tuolloin jo luonnostaan. Kaikkien kohdalla tämä ei tietenkään ole luontaista, jolloin heidän mielipiteensä esille saamiseksi voi käyttää erilaisia osallisuuden ja vaikuttamisen menetelmiä.

Koulutaso

Koulutasolla osallisuus on merkitty jo perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja se tarkoittaa, että se on olemassa rakenteissa. Osallisuus täytyy olla opetuksessa sisällä sekä käytännössä mm. oppilaskuntatoiminnassa. Tällöin se koskee kaikkia oppilaita. Oppilaskuntatoiminnan kautta on mahdollisuus valita oppilaskuntien hallitusten jäseniä muihin tärkeisiin ryhmiin. Koulun sisällä on myös mahdollista järjestää erilaisia käytännön vaikuttamistilanteita, joista on esimerkkejä enemmän tämän materiaalin kohdassa ”Osallistavia menetelmiä” ja ”Osallistavia foorumeita”.

Nuorisotyötaso

Nuorisotyössä nuorten osallisuus ja vaikuttaminen on mainittu nuorisolaissa, minkä mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa sekä heille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn.

Nuorisotalojen talotoimikunnat voivat toimia vastaavasti kuin koulujen oppilaskuntien hallitukset. Nämä voivat toimia alueellisesti myös yhteistyössä. Talotoimikunnista voi myös olla edustajat mm. aluetoimikunnissa ja kunnan tasolla lasten parlamentissa sekä muissa foorumeissa.

Järjestötaso

Nuoret voivat olla vaikuttamassa myös järjestöissä. Järjestöihin on myös mahdollisuus perustaa vastaavia toimikuntia kuin oppilaskunnan hallitus tai nuorisotalon talotoimikunta ja samoin myös edustajat muihin kunnassa toimiviin toimielimiin.

Kuntataso

Kuntatason osallisuus käsittää kaikki kunnan luottamus- ja virkamiehet sekä hallintokunnat. Mikäli nuori haluaa käyttää osallisuuttaan ja vaikuttamistaan esimerkiksi koulu- tai nuorisotyön kautta edeten kunnan virkamiehen luokse tai jopa johonkin toimielimeen, täytyisi virkakoneiston olla niin valveutunut, että nuori huomioidaan ja häntä kuunnellaan oikeasti. Nuorelle on hyvä antaa vastaus tai tietoa samalla tavalla kuin aikuisellekin. Jokaisen virkamiehen velvollisuus on ohjata nuorta.

2 Osallisuudesta Kainuussa ja Kajaanissa

2.1 Kainuu/Maakunta

Nuorten Kainuu –hanke

Nuorten Kainuu –hanke on vuosille 2005 - 2008 Kainuun nuorisotoimien yhteinen hanke, jota koordinoi Sotkamon kunta. Hanketta rahoittaa Kainuun maakunta-kuntayhtymä ja Oulun lääninhallitus. Hankkeen tehtävänä on edistää nuorten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Tavoitteena on herätellä nuoria vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin ja poistaa esteitä vaikuttamisen tieltä.

Nuorten Kainuu –hanke avustaa nuorten tekemien aloitteiden etenemistä kuntien ja maakunnan hallinnossa, edesauttaa nuorten eri vaikuttajatahojen yhteistyön paranemista ja niiden toiminnan tehostamista vaikuttavampaan suuntaan maakunnan laajuisesti. Hanke myös tukee, kouluttaa ja opastaa nuorten vaikuttajaryhmiä, oppilaskuntia, nuorisotyöntekijöitä sekä oppilaskunnan ohjaavia opettajia.

Hanke on järjestämässä Kainuun nuorisofoorumia kaksi kertaa vuodessa yhteistyössä järjestävän kunnan kanssa.

Hanke on meneillään ja päättyy vuoden 2008 lopussa.

Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu - hanke

Kajaanin perusopetuksen tulosalue on osallistunut vuosina 2006 – 2007 opetusministeriön ”Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu” –hankkeen kehittäjäkoulutukseen, mihin osallistui opettajia ja nuorisotyöntekijöitä Kajaanin lisäksi Kuusamosta, Suomussalmelta ja Sotkamosta sekä Kainuun Ammattiopistosta kaksi opettajaa. Kajaanista koulutukseen osallistui kahdeksan henkilöä. Koulutusjaksoja oli kuusi, joissa käsiteltiin monipuolisesti oppilaiden osallistumista ja vaikuttamista oppilaskuntatoiminnan kautta, oppilaskuntatoiminnan käynnistämistä, kehittämistä, alueellista yhteistyötä ja verkostoitumista.

Hankkeen tavoitteena on ollut:

- tukea kunnissa lasten ja nuorten erilaisten vaikuttamisjärjestelmien kehittymistä
- rakentaa toiminta- ja yhteistyöverkostoja sekä kehittää viranomaisyhteistyötä
- kehittää koulujen yhteisöllistä toimintakulttuuria
- kehittää oppilaskuntatoimintaa ja järjestää valtakunnallista ja alueellista koulutusta sekä henkilöstön täydennyskoulutusta
- tuottaa tukimateriaalia.

(Nousiainen & Piekkari 2005, 8.)

Koulutuksella on saatu aikaan toiminta- ja yhteistyöverkostoja niin Kajaanissa kuin Kainuunkin tasolla. Oppilaskuntatyöskentely yhteistyössä nuorisotyön kanssa on aloitettu. Oppilaskuntien ohjaavien opettajien koulutukset ovat myös käynnistyneet Nuorten Kainuu -hankkeen kanssa.

Hanke on päätynyt Kainuun osalta huhtikuussa 2007.

Kainuun nuorisotyön strategia

Kainuun nuorisotyön strategiassa on maininta, että jokaiseen Kainuun kuntaan varmistetaan olosuhteet toimivan ja jatkuvan nuorten kuulemisen käytänteet.

Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelma

Kainuun maakuntavaltuusto on julkaissut Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelman vuosille 2006-2012. Ohjelman valmistelutyölle on ollut lähtökohtana laki Kainuun hallintokokeilusta. Lisäksi ohjelman valmistelutyöstä on tehty valtuustoaloite. Aloitteen mukaan kansalaisvaikuttamisen ja osallistumisen kehittämisen koetaan Kainuussa jääneen liian vähälle huomiolle.

Kansalaisvaikuttamisen ohjelmassa on koottu tietoa seuraavien teemojen näkökulmasta: aktiivinen kansalaisuus ja siihen kasvaminen, suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistuminen, palvelujen järjestäjän, kehittäjien ja palvelujen käyttäjien välinen vuoropuhelu, osallistuminen sekä kansalaisjärjestöjen rooli maakunnassa. Näitä teemoja on työstetty kansalaisryhmittäin: lapset ja nuoret, työkäiset, vammaiset, ikääntyvät ja monikulttuuriset. Ohjelmassa on kansalaisvaikuttamista käsitelty myös kansalaisten tasa-arvon edistämisen näkökulmasta.

Ohjelmakausi loppuu v. 2012.

(Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelma 2006 – 2012. Kainuun maakuntavaltuusto 12.6.2006.)

http://www.kainuu.fi/UserFiles/File/Kansalaisvaikuttaminen/Kainuun_kansvaik_ohj_2006_12_12062006.pdf

Uusia avauksia osallisuuden edistämässä Kainuussa

Vuonna 2006 valmistui esiselvitys, joka koskee paikalliseen vaikuttamiseen kannustavan ”Kainuulainen uusi yhteiskuntaoppi” toteuttamista kainuulaisissa peruskouluissa. Esiselvitys pohjautuu Kainuun maakunnan kansalaisvaikuttamisohjelman lasten ja nuorten sektorin seuraaville toimenpide-ehdotuksille:

1. Kainuulaisen yhteiskuntaoppimateriaalin tuottaminen (Kainuun uusi yhteiskuntaoppi), (eOppimis-materiaalina)
2. vaikuttamisen käytännön kurssien järjestämiseen osallistuminen perusopetuksessa ja toisella asteella kaikilla Kainuun paikkakunnilla
3. ”16-vuotiaat äänestämään Kainuussa” –kokeilun selvittäminen.

(Karjula, 2006.)

Kainuulaisen uuden yhteiskuntaopin tavoitteet ovat:

- Koulut ja oppilaitokset kehittävät omasta arkisesta toimintakulttuuristaan aidosti demokraattisen ja vastuunottamiseen sekä vaikuttamiseen kannustavan toimintakentän.
 - Koulun kautta lapsi ja nuori suuntautuu kodin ja koulun ulkopuolella olevassa ympäristössä vastuunottamiseen, vaikuttamiseen sekä ympäröivään yhteiskunnan kehittämiseen.
 - Eri oppiaineissa annetaan lapsille ja nuorille valmiuksia vaikuttavaan ja vastuulliseen kansalaisuuteen.
- (Karjula 2006, 27.)

Karjulan esiselvityksestä on keskusteltu Kainuussa, mutta päätöksiä ei ole vielä tehty.

Kunnallinen nuorisotyö nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen areenana ja tukijana -tutkimushanke

Kajaanin kaupungin nuorisotyön henkilökunta osallistuu tutkija Anu Gretschelin tutkimushankkeeseen nimeltään ”Kunnallinen nuorisotyö nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen areenana ja tukijana”. Tutkimushanke kuuluu Nuorisotutkimusverkoston laajempaan tutkimuskokonaisuuteen nimeltään ”Suomalaisen nuorisotyön ja kansalaistoiminnan identiteetit”, jota rahoittaa Opetusministeriö (ks. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=60). Tutkimushanke on kolmivuotinen ja päättyy 31.12.2007. Gretschel tutkii Kajaanissa nuorisotyön suhdetta nuorisovaltuuston hyvinvointiin sekä nuorisotalojen avoimen toiminnan osallistavuuden tilaa ja sen edelleenkehittämisen mahdollisuuksia. Nuorisotalojen osalta tutkimuskeskusteluihin osallistuu koko nuorisotyön henkilökunta ja nuorisovaltuuston kanssa eniten tekemisissä olevat nuorisotyön henkilöt ja tietenkin nuorisovaltuusto itse. Muita Gretschelin tutkimusalueita ovat Kainuun maakunta, Koillis-Suomi, Oulu, Raahen ja Helsinki. Kajaanista saatua tutkimusmateriaalia tullaan julkaisemaan kahdessa artikkelissa, jotka ilmestyvät Gretschelin & Tomi Kiilakosken julkaisemassa kirjassa ”Lasten ja nuorten kunta” marraskuun lopussa 2007.

Tutkimushanke on meneillään ja päättyy vuoden 2007 lopussa.

2.2 Osallisuus Kajaanissa

2.2.1 Yleistä

Kasvatus demokratiaan ja osallisuuteen alkaa jo varhaislapsuudessa kotona. Lasten ja nuorten kokemukset siitä, millaisia kokemuksia heillä on perheessä. Jos heidän mielipiteensä otetaan huomioon jo perheessä, on heillä mahdollisuus ottaa kantaa ja vaikuttaa myöhemmälläkin iällä. Demokratian punainen lanka on olla osallinen ja hyväksytty sekä mahdollisuus toimia aktiivisena vaikuttajana monenlaisissa tilanteissa. Erityisesti tulisi tukea heikompia ja ujoimpia osallistumaan yhteiseen elämään ja vuorovaikutukseen. (Vesikansa 2000, 15.)

”Kouluyhteisöt, nuorisotalot ja erilaiset nuorisotyön kautta muodostuvat toimintaryhmät ovat tärkeitä sosiaalisia maailmoja, joissa lapset ja nuoret voivat harjoitella ja vahvistaa demokraattisen osallistumisen edellyttämiä taitoja ja psyykkisiä valmiuksia. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että niiden toiminta käytännössä luo edellytyksiä aktiiviselle ja myönteiselle osallistumiselle.” (Vesikansa 2002, 22.)

” Mitä siis haluamme lasten elämässään jatkossa tekevän, sitä meidän aikuisten on tehtävä ensin heidän kanssaan yhdessä. Demokratiakasvatusta ei siis voi olla ilman demokratiaa aktiivisesti edistäviä aikuisia, jotka luovat ympärilleen demokraattisesti toimivia yhteisöjä” (Vesikansa 2000, 4-5).

”Peruskouluja ja niiden demokratia- ja kansaliskasvatusta on kehitettävä siten, että lapsilla ja nuorilla on välittömät ja konkreettiset mahdollisuudet vaikuttaa koulu- ja asuinalueympäristön kehittämiseen. Jokaiselle peruskoululaiselle tulee luoda tiedot, taidot ja motivaatio osallistumiselle ja yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle”
(Nuorten osallisuuden edistämisen yhteistyöhanke 4.6.2002. Liite 2. Työryhmä 2:n ehdotukset nuorten osallisuutta lisääviksi toimiksi, 6.)

Osallisuuden ja vaikuttamisen kanssa työskennellään monilla tasoilla. Lasten ja nuorten osallisuus ilmenee niin koulutyössä kuin vapaa-ajallakin. Vapaa-ajalla se näkyy esimerkiksi nuorisotaloilla ja nuorisovaltuuston toiminnoissa. Perhe on myös yhteisö, jossa asia tulee esille. Vanhemmille järjestettävät vanhempainillat ovat otollisia vanhempien sekä vanhempien ja koulu/nuorisotyöntekijöiden sekä vanhempien, lasten ja koulu/nuorisotyöntekijöiden osallisuuden ja vaikuttamisen areenoita. Vanhemmat voivat kuulua myös koulun vanhempainyhdistykseen ja sitä kautta he voivat osallistua vaikuttamaan niin nuorisotalojen kuin oppilaskuntien hallitusten, nuorisovaltuuston ja muiden alueellisten yhteistyöryhmien kanssa.

Kajaanin kaupungin perustehtävä on turvata hyvinvoinnin perusta ja luoda edellytykset ihmisten ja yritysten menestykselle ja viihtymiselle Kajaanissa ja Kainuussa. Kajaanin arvot ovat oikeudenmukaisuus, suvaitsevaisuus, turvallisuus ja luottamus tulevaisuuteen. Lasten ja nuorten kannalta merkittävä asia Kajaanin kaupungin strategiassa on väestönmuutos, missä lasten ja

nuorten määrän ennustetaan vähenevän ja ikääntyvien sekä maahanmuuttajien määrän lisääntyvän.

Sivistystoimiala vastaa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, nuorisotyön, kansalais- ja musiikkiopisto-opetuksen sekä kirjasto- ja kulttuuripalvelujen järjestämisestä, toteuttamisesta ja edistämisestä. Yhtenä toimialan strategisena tavoitteena on lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen. Tähän tavoitteeseen pyritään osallistavan henkilöstö- ja esimiestoiminnan toteuttamisella.

Perusopetuksen ja nuorisotyön yhteistyö Kajaanissa jatkuu vahvana. Osallisuus ja syrjäytymistä ehkäisevä toiminta on painopisteessä. Nuorisotyöllä parannetaan nuorten kasvu- ja elinoloja sekä edistetään nuorten aktiivista kansalaisuutta.

(Kajaanin kaupungin talousarvio 2007, 33 ja 41.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ”osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys –aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.”

(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 38.)

2.2.2 Osallisuus nuorisotyössä

Kajaanin kaupungin nuorisotyö on määritelty perustehtäväkseen, että se tukee lasten ja nuorten kasvua ja itsenäistymistä. Toimintaa ohjaavat nuorisolaista ja lastensuojelulaki.

Nuorisotyön toimintasuunnitelmaan on kirjattu, että nuorisotyön strategisena tavoitteena on mm. lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen. Nuorisotyössä lasten ja nuorten osallisuuden edistämiseen liittyviä menetelmiä ja järjestelmiä kokeillaan ja kehitetään.

Nuorisotalojen työssä on keskeistä perusnuorisotyössä oleva nuoria osallistava työote ja toimintakulttuuri. Yksilö- ja pienryhmäkohtainen nuoria kuunteleva ja tukeva sosiaalinen vahvistaminen ovat tärkeimpiä työmuotoja nuorisotyössä, samoin kulttuurinen nuorisotyö ja vapaa-ajan toimintojen järjestäminen nuorisotaloilla.

Osallisuus ja vaikuttaminen pitäisi olla nuorisotyössä normaaleja työmenetelmiä, kuten nuorisovaltuustotoiminta ja vaikuttaminen erilaisiin asioihin nuorisotaloilla. Nuorten osallisuuden matalin kynnyks on tulla nuorisotalolle. Avoimien ovien illoissa tai yökahviloissa nuorilla on koko ajan mahdollisuus vaikuttaa nuorisotalojen ja yökahviloiden toimintaan. Tämä voi olla monille vain mahdollisuus, koska nuoret eivät välttämättä tiedosta, miten ja milloin he voivat vaikuttaa kaikkeen toimintaan.

Nuorisotila osallisuuden polkuna

Nuorisotilalla nuorilla on mahdollisuus oppia osallistumisen ja vaikuttamisen alkeet. Kajaanin nuorisotaloilla toiminnan periaatteena on edetä seuraavan osallisuuspolun mukaisesti:

Kävijä on nuori, joka käy nuorisotilalla lukemassa lehtiä tai tapaamassa kavereita. Hän osallistuu ns. vapaamuotoiseen eli avoimeen toimintaan. Hän ei myöskään osallistu ohjattuun ryhmätoimintaan.

Asiakas on nuori, joka on sitoutunut noudattamaan yhdessä nuorten kanssa sovittuja toimintatapoja ja osallistuu vapaamuotoiseen toimintaan.

Osallistuja on nuori, joka osallistuu vähintäänkin kerran viikossa ohjattuun ryhmätoimintaan, yhteisökokouksiin tai talkoisiin.

Vaikuttaja on nuori, joka osallistuu nuorisotilan päättävän kokouksen tai harrastuskohtaisten tiimien toimintaan.

Toimija on nuori, joka toimii nuorisotilan palkallisena avustajana nuorisotilan ylläpitotehtävissä tai osallistuu omatoimisen ryhmän toimintaan.

(Toijalan osallisuushanke 2006.)

Tätä portaikkoa on käytetty alkumateriaalina Gretschelin tekemässä Kajaanin kaupungin nuorisotyön kehittämistutkimuksessa ”Kunnallinen nuorisotyö nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen areenana ja tukijana”.

Nuorisotalo toimii myös paikkana, missä kansalaisilla on mahdollisuus vapaaseen vuorovaikutukseen. He voivat keskustella keskenään ja luoda yhteisiä näkemyksiä asioista. Heidän näkemyksilleen ja mielipiteilleen tulee antaa tilaa ja julkisuutta. Demokraattisen yhteiskunnan kansalaisten tuleekin voida hyödyntää jo olemassa olevia julkisuuden areenoita. Kansalaisjulkisuuden syntymisen edellytys on ilmaisun ja kohtaamisen vapaus, jolloin näitä kohtaamisen paikkoja ja tilanteita on aikuisen luotava lapsille ja nuorille se, että niitä on riittävästi. (Vesikansa 2000, 10.)

Nuorisotaloilla järjestettävät erilaiset tapahtumat yhdessä eri järjestöjen kanssa luovat osallisuuden ilmapiiriä. Siinä niin nuoret kuin vanhemmatkin pääsevät keskustelemaan, tekemään ja toteuttamaan omaa osaamistaan. Tämä ihmisten kohtaamisessa syntyvä julkinen tila, kansalaisjulkisuus, on keskeinen rakenne demokratiassa (Vesikansa 2003, 6).

2.2.3 Osallisuus perusopetuksessa

Opetusministeriön strateginen tavoite on lisätä osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksia. Demokraattinen yhteiskunta rakentuu kansalaisten osallistumiselle ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta antaa yksilölle osallisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Perusopetuksessa opetettavilla kansalaisvaikuttamisen taidoilla turvataan kaikkien tasavertaisuus (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 38).

Perusopetuksen tulosalue vastaa korkeatasoisten perusopetus- ja nuorisotyön palvelujen tuottamisesta ja kehittämisestä. Sivistystoimialan strategisena tavoitteena on lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen.

Luokan tulee olla paikka, jossa lapsi saa tietoa paikallisista asioista, kokemuksia keskustelemisesta, mielipiteen muodostamisesta, yhteisöllisyydestä, demokratiasta ja vastuunottamisesta. Jo alakoulussa tulee keskustella, väitellä, pitää puheenvuoroja, äänestää sekä tehdä ryhmätöitä ajankohtaisista asioista ja erilaisia palvelu- ja vaikuttamistehtäviä. (Karjula 2006, 32.)

Oppilaskuntatoiminta

Oppilaskuntatoiminta on tärkeä osa demokraattista toimintakulttuuria. Se kehittää oppilaiden valmiuksia toimia omien ryhmiensä edustajina ja neuvotteluun perustuvaa yhteistoimintaa. (Koulujen yhteiset linjaukset ja ohjeet OPS työtä varten 2002).

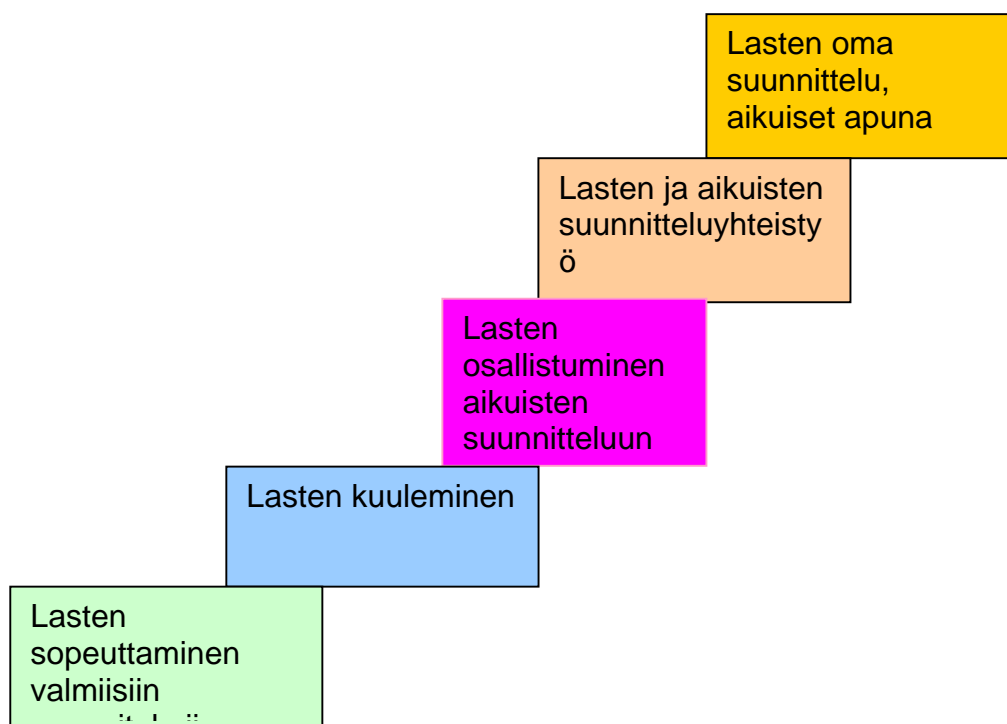
Jonna Nurmen mukaan nuorten osallistuminen koulun toimintaan, kuten oppilaskunnan hallituksen työhön, ilmentää edes jonkinasteista kiinnostusta yhteisten asioiden hoitoon. Oppilaskuntatoimintaan osallistuminen toimii nuorelle myös yllykkeenä valita ja säilyttää poliittista tietoa. Yhdysvalloissa vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen mukaan oppilaskunnan hallituksen toimintaan osallistuneilla oppilailla oli enemmän poliittista tietämystä ja he olivat varmempia poliittiseen osallistumiseen tarvitsemistaan taidoista ja poliittisesta ymmärryksestään kuin oppilaat, jotka eivät tähän toimintaan osallistuneet (Nurmi 2003, 77).

Perusopetuslain vaikutukset huomioidaan jokaisen koulun työsuunnitelmissa.

3 Osallisuuden edistäminen Kajaanissa v. 2005 -

Osallisuuden käytänteitä on ollut Kajaanissa jo useamman vuoden ajan. Vuosi 2005 on kuitenkin hyvä ottaa esille, koska tämän vuoden alusta perusopetus ja nuorisotyö siirtyivät yhteiselle toimialalle sekä 1.1.2007 Vuolijoki liitettiin Kajaanin kaupunkiin. Seuraavassa lasten suunnitteluun osallistumisen pienten tikkaiden avulla voi tarkastella, millä tasolla osallisuudessa milloinkin ollaan perusopetuksessa ja nuorisotyössä.

Lasten suunnitteluun osallistumisen pienet tikkaat



(Lasten suunnitteluun osallistumisen pienet tikkaat. Horelli 1994, 39)

Arnsteinin asteikosta Horellin soveltamaa viisiportaista asteikkoa voisi käyttää mittana, miten lasten ja nuorten mielipiteet sekä vaikuttaminen otetaan huomioon Kajaanissa. Esimerkinomaisesti voisi ajatella, että osaltaan olemme Kajaanissa toisella portaalla asteikossa eli opettelemme lasten kuulemista. Esimerkkinä on oppilaskuntien hallitusten perustaminen ala-asteille sekä nuorisotaloille talotoimikuntien perustaminen. Lehtikankaan alueen pikkuparlamentin parannusehdotusten huomioonottaminen Hauholan koululla ylittäisi jopa neljännelle portaalle, koska siinä oppilaiden tekemät parannusehdotukset suunniteltiin nuorten ja aikuisten kanssa yhdessä ja myös täten toteutettiin. Kajaanin nuorisovaltuusto voisi olla esimerkkinä jo ylimmällä portaalla olemisessa.

3.1 Hankkeet, projektit

Terveet elämäntavat

Terveet elämäntavat –hanke aloitettiin v. 2005. Se on suunnattu 11-12 –vuotiaille. Hanke sai alkunsa kajaanilaisten, kostamuslaisten ja kalevalaisten varhaisnuorten vanhemmista ja heidän huolestumisestaan nuorten elämäntavoista.

Tavoitteena on ollut saada aikaan samansisältöinen ikäluokkaohjeistus rajan molemmin puolin 5-6 –luokkalaisille. Tällöin on mahdollisuus verrata kokemuksia ja mielipiteitä.

Nuorisotyön hallinnoiman hankkeen rahoitus perustuu Kumppanuus-ohjelmaan ja täten sitä toteutetaan rinnakkain Kostamuksen kaupungin kanssa. Hanke toteutti kyselyn niin Kostamuksessa kuin Kajaanissakin. Kajaanissa kyselyn kohteeksi valittiin Keskuskoulun 5.-6. –luokien oppilaat ja vanhemmat ja Kostamuksessa suurin piirtein samankokoinen koulu. Tutkimuksen tulokset olivat hyvin samansuuntaisia.

Hanke on toteuttanut Tervettä menoa –messut keväällä 2006 yhteistyössä eri järjestöjen kanssa. Tervettä menoa –messuilla kävi ohjatusti kaikkien kajaanilaisten peruskoulujen 5.-6. –luokkien oppilaat.

Hankkeeseen liittyen valmistettiin nuorten kanssa terveitä elämäntapoja käsittelevä ”Ystävän varjo” –filmi. Näytelmän tarkoituksena on selvittää päihdeintervention vaikutusta nuorten päihteidenkäytön ennaltaehkäisyyn sekä toimia keskustelujen pohjana terveistä elämäntavoista. Näytelmän kirjoitti kajaanilainen nuori, joka halusi, että ryhdytään keskustelemaan nuorten ongelmista nuorten omasta näkökulmasta katsottuna. Terveitten elämäntapojen edistämisen ja alkoholin sekä tupakan käytön vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä ei voida tehdä ilman nuorten omaa aktiivista osallisuutta. Yksi keskeisistä tavoitteista on saada nuoret mukaan terveitten elämäntapojen esille tuomiseen ja päihteiden vastaiseen toimintaan koulussa.

”Ystävän varjo” on tehty myös Kostamuksessa saman käsikirjoituksen pohjalta.

Filmiin liittyy myös oheismateriaali, jota tulee käyttää filmin yhteydessä.

Terveet elämäntavat -hanke on tuottanut myös kuusi opinnäytetyötä:

Syrjänen E. ja Patronen M. (2005)

Varhaisnuorten elämäntavat. Kysely varhaisnuorten elämäntavoista ja suhtautumisesta päihteisiin Kajaanin Keskuskoulun ja Kostamuksen Litzin koulun 5.-6. –luokkalaisille

Hanna Huovinen , Anne Virrankari (2006)

Varhaisnuorten elämäntavat

- Draamaesitys päihdeinterventiona

Piia Ronkainen , Sari Tervo (2007)

Nuorten päihteidenkäyttö

Kätönlahden yläasteen vanhempainilta.

Ahonen Minna, Hyttinen Anne ja Ronkainen Piia

Tyttöjen ajatuksia päihdekokeiluihin ja päihteiden käyttöön johtavista tekijöistä (valmistuu joulukuussa 2007)

Päivi Hattuniemi , Riikka Huotari

Liikunta ja ravinto osana Kontion koulun 5.-6. luokkalaisten terveitä elämäntapoja

(Valmistuu joulukuussa 2007)

Johanna Korkatti , Milla Palm

Puuttuminen alaikäisen nuoren alkoholin käyttöön

Toimintaohjeet Kajaanin nuorisotoimelle

(Valmistuu joulukuussa 2007)

Terveet elämäntavat hanke päättyy 30.9.2008.

Kainuun nuorten tieto- ja neuvontakeskus -hanke

Nuorisotiedotus on palvelumuoto, jolla annetaan nuorille nuorisotiedotuksen ja –neuvonnan keinoin ammattitaitoista apua, tukea ja tietoa erilaisissa nuorten elämään liittyvissä kysymyksissä.

Nuorisolaissa on maininta, että kunnan nuorisotyöhön ja –politiikkaan kuuluu nuorten tieto- ja neuvontapalvelut.

Tavoitteena on demokratian, ihmisoikeuksien ja inhimillisten perusvapauksien perusteella tarjota matalan kynnyksen periaatteella nuorille kattavasti luotettavaa ja ymmärrettävää tietoa nuoria askarruttavista kysymyksistä ja tarpeista.

Tavoitteena on ollut, että jokaisessa Kainuun kunnassa on nuorisotiedotustoimintaan koulutettu henkilö ja että isoissa kunnissa on oma erillinen toimipiste, jossa on vähintään yksi alaan perehtynyt työntekijä sekä tarvittavat työskentelyedellytykset.

Kainuun nuorten tieto- ja neuvontakeskus -hanke on käynnistynyt 1.10.2005. Hanketta hallinnoi Kajaanin kaupungin nuorisotyö ja sitä rahoittaa Kainuunmaakunta -kuntayhtymä sekä Opetusministeriö. Muutoin jokainen kunta toimii omien resurssiensa mukaan.

Hankkeelle on palkattu projektipäällikkö. Kaikkiin Kainuun kuntiin on avattu nuorten tieto- ja neuvontapiste v. 2006.

Kajaanin piste on avattu 21.8.2006. Nettisivut on avattu 1.9.2006: www.kainuupiste.fi Nuorten tieto- ja neuvontapisteissä on myös kansioita, joissa on tietoa eri aihealueilta. Tieto- ja neuvontapisteet sijaitsevat joko kuntien kirjastoissa tai nuorisotaloilla.

Kainuussa lähes kaikki nuorisotyöntekijät ovat käyneet Minumum Basic Training Course (MBTC) –peruskoulutuksen.

Kainuun nuorten tieto- ja neuvontakeskushanke päättyy 31.12.2007 ja sen jälkeen nuorten tieto- ja neuvontapalvelut hoitaa kunkin kunnan nuorisotyö.

Nuorten osallisuushanke ”Ota osaa 2003-2007 menoon mukaan” Vuolijoella

Vuolijoki on mukana valtakunnallisessa osallisuushankkeessa, johon kuuluu 38 seudullista osahanketta eripuolilta Suomea. Mukana on yli 70 kuntaa. Opetusministeriö rahoittaa osaa hanketta. Käytännön toimia hallinnoi ja koordinoi Opetushallitus yhdessä Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n kanssa.

Hankkeessa kehitetään

- kunnan perustoimintoja nuoriin ja heidän elinoloihinsa liittyvissä asioissa
- lasten ja nuorten omia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia
- henkilökohtaista ohjausta ja tukea sekä yksilöllisiä koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia nuorille
- kodin ja koulun yhteistyötä
- kouluja ja oppilaitoksia nuorten kasvu ja oppimisympäristöinä
- lapsi- ja nuorisopolitiikkaa yli sektorirajojen

Nuorten osallisuushanke ”Ota osaa 2003-2007 menoon mukaan” päättyy vuoden 2007 lopussa.

Kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden kehittäminen 7. luokilla -hanke

Kyseinen hanke on osa Kouluterveyskyselystä toimintaan hanketta (2005-2007), jossa ovat mukana Kajaanin, Pohjois-Karjalan ja Oulun seudun ammattikorkeakoulun Kouluterveyslähettiläät. Tarkoituksena on tukea kouluyhteisöjä terveyden edistämisessä hyödyntämällä Kouluterveyskyselyn tuloksia ja muuta tutkittua tietoa toiminnan lähtökohtana. Hanke käynnistyi Keskuskoululla 2005 ja näiden kokemusten pohjalta kehitettiin yhteistyössä rehtorien edustajien ja nuorisotoimen kanssa kaikille kajaanilaisille peruskoulujen yläluokille toteutettava kouluyhteisön terveyttä ja osallisuutta tukeva toimintamalli. Toiminta kirjattiin painopistealueeksi perusopetuksen toimintasuunnitelmaan lukukaudeksi 2006-2007.

Kajaanin peruskoulujen 7. luokilla toiminta käynnistettiin syksyllä 2006 yhteisellä koulutustilaisuudella, johon osallistuivat oppilashuoltoryhmän lisäksi oppilaskunnan ohjaavat opettajat, 7. lk luokanvalvojat, kouluterveydenhoitajat ja nuorisotoimen aluetyöntekijät. Koulutustilaisuudesta vastasivat

Kouluterveyslähettiläs Leena Lerssi, apulaisrehtori Leena-Inkeri Rönty ja sivistystoimialan koulutus- ja laatuvaastaava Tiina Kemppainen.

Prosessin kulussa koulu yhteisöjen apuna ovat nuoriso-ohjaaja Birgitta Kauppinen ja Kouluterveyslähettiläs Leena Lerssi. Aluksi oppilaat vastaavat ”Hyvinvointiprofiili” –kyselyyn netissä ja tämän jälkeen opettajan johdolla käsitellään hyvinvointiprofiilin ja Kouluterveyskyselyn tulokset. Näitä tarkastelemalla kunkin 7. luokan oppilaat tekevät terveyttä ja hyvinvointia koskevat parannusehdotuksensa. Nämä ehdotukset kunkin luokan kaksi oppilasta esittää oppilaskunnan hallitukselle, mikä valitsee ja perustelee mielestään tärkeänä pitämänsä ehdotukset oppilashuoltoryhmälle. Oppilashuoltoryhmä tarkastelee ehdotuksia ja katsoessaan ehdotuksen koulu yhteisön hyvinvoinnille tärkeäksi palauttaa sen kyseiselle luokalle tarkennettavaksi ja toimenpiteitä varten edelleen työstettäväksi. Tämän jälkeen luokka työstää suunnitelmaansa tai toteuttaa toimenpiteet koulu yhteisön terveyden edistämiseksi. Työstäminen tapahtuu terveystiedon ja luokanvalvojan oppitunneilla tai muilla soveltuvilla tunneilla.

Kaikkien koulujen edustajat kokoontuvat huhtikuussa 2007 yhteiseen palaveriin tarkastelemaan tuloksia ja kehittämään toimintaprosessia edelleen.

Koulu yhteisön hyvinvoinnin ja oppilaiden osallisuuden kehittäminen 7. luokilla -hanketta on kokeiltu lukuvuoden 2006-2007 aikana ja kokemusten perusteella kehitetty edelleen lukukaudeksi 2007-2008.

3.2 Työmuodot

Ryhmäyttäminen

Kajaanin nuorisotyö järjestää vuosittain kaikille Kajaanin perusopetuksen 7.-luokkalaisille ryhmäyttämisen, mikä suurimmaksi osaksi kestää yhden luokan osalta koko koulupäivän. Erilaisten yhteistoiminnallisten harjoitteiden ja leikkien avulla oppilaat oppivat tuntemaan toisensa ja tätä kautta vähennetään ennakkoluuloja ja luodaan pohja hyvälle ryhmähengelle.

Vuolijoella ryhmäyttämiset on toteutettu 6. syksyllä ja keväällä ja 7. –luokkalaisille syksyllä. Ryhmäyttämisen mukana nuorisotyö vastuullisena ja mukana Uskalla toimia –nuoret, yläkoulun tukioppilaat, kouluterveydenhoitaja, Otanmäen-Vuolijoen Seuraunioni ja seurakunta. Tämän ryhmäyttämisen yhtenä osiona Vuolijoella toteutetaan päihderata.

Vuonna 1992 syntyneet on Vuolijoella ryhmäytetty ensimmäisen kerran 6. luokalla ja ryhmäyttäminen, osallisuus ja osallisuuden tukeminen jatkuvat 9. luokalle saakka (kevääseen 2008). Tämä kuuluu Ota osaa –nuorten osallisuushankkeeseen Vuolijoella.

Ryhmäyttäminen edistää osallisuutta siten, että ryhmästä tulee tällöin turvallisempi ja jokainen uskaltaa ilmaista paremmin mielipiteensä.

Päihderata

Kaikki 8. –luokkalaiset osallistuvat ohjattuun kokemukselliseen päihderataan. Radalla nuorille kerrotaan päihteitten vaaroista sekä myös siitä, mistä ja miten apua saa tarvittaessa. Oppilaat saavat tietoa osallistumalla keskusteluihin ja erilaisiin tehtäviin.

Tuntien tarkoitus on vaikuttaa kokemuksellisen oppimisen ja keskustelun avulla koululaisten huume- ja päihdevastaisen asenteen ja käyttäytymisen vahvistamiseksi ja aikaansaamiseksi sekä tukea koulun terveystiedon opetusta ko. aiheesta.

Vertaisohjaajat

Nuorisotyö järjestää yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n (MLL) ja Kainuun Liikunnan kanssa nuorille nuorten ohjaajakoulutusta. Koulutuksen jälkeen nuoret voivat olla mm. kerhojen ohjaajina, apuohjaajina nuoremmille lapsille kukin kykynsä ja halunsa mukaan.

Koulutus on tarkoitettu etenkin niille nuorille, jotka ovat kiinnostuneet ja innostuneet esimerkiksi oman kerhon vetämisestä ja tapahtumien järjestämisestä, mutta eivät välttämättä kuulu mihinkään järjestöön, jossa näitä asioita pääsisi tekemään. Koulutukseen kuuluu koulutusviikonloppu, viikoittaiset koulutusillat ja oman ryhmän ohjaaminen. Asiasisältöinä koulutuksessa on muun muassa vuorovaikutus- ja ohjaustaitoja, oman kerhon suunnittelu, käytännön vinkkejä toimintaan, ensiapua sekä ryhmän yhteisen tapahtuman suunnittelu sekä toteutus. Koulutusta järjestävät aikuiset ovat apuna ja tukena nuorten vetäessä kerhojaan ja tehdessään tapahtumia.

Nuorten ohjaajakoulutus tarjoaa nuorelle kasvattavan harrastuksen, mahdollisuuden vaikuttaa ja ottaa vastuuta. Toisaalta nuorten vetämät kerhot tarjoavat lapsille heidän kaipaamaansa mukavaa ja tervehenkistä kerhotoimintaa.

Vuolijoella nuorista koulutetaan liikunta- ja harrastekerhoihin vertaisohjaajia.

Nuorisovaltuustotoiminta

Kajaanin nuorisovaltuusto on Kajaanissa asuvien, opiskelevien ja työssä käyvien nuorten demokraattinen vaikuttamiskanava. Nuorisovaltuustoon valitaan 15-20-vuotiaat edustajat vaaleilla vuodeksi kerrallaan. Vaalit ovat syksyisin ja kausi vaihtuu vuoden vaihteessa. Valtuustoon valitaan noin 20 jäsentä. Nuorisovaltuustossa on myös varajäseniä. Kajaanin kaupunginhallitus myöntää budjetistaan vuosittain nuorisovaltuustolle oman määrärahan.

Nuorisovaltuusto ottaa kantaa lasten ja nuorten asioissa sekä antaa myös lausuntoja. Nuorisovaltuuston jäseniä on edustettuina mm. sivistyslautakunnassa sekä Kajaanin lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunnassa.

Vuonna 2006 Kajaanin nuorisovaltuustovaaleissa huomioitiin Kajaanin kaupungin ja Vuolijoen kuntaliitos. Ehdokkaat asetettiin myös Vuolijoen kunnasta ja Kajaanin nuorisovaltuustoon pääsi Vuolijoelta yksi nuori.

Uskalla toimia –nuorten vaikuttajaryhmä

Uskalla –toimia –nuorten vaikuttajaryhmä toimii Vuolijoella ja se vastaa Kajaanin nuorisovaltuustoa. Vuolijoen kuntaan on tehty kyläsuunnitelma v. 2005, joka on laadittu yhteistyössä eri kylien (Kosken kyläseura, Vuottolahti, Kytökoski-Saaresmäki, Otanmäki, Kirkonkylä, Ojanperä, Käkisaari) ja Uskalla toimia –nuorten vaikuttajaryhmän kanssa. Suunnitelma on päivitetty v. 2006.

Uskalla toimia –nuorten vaikuttajaryhmä jatkaa toimintaansa.

Nuorten yhteiset foorumit

Nuorisovaltuustosta ja oppilaskuntien hallituksista sekä Uskalla toimia –ryhmästä on osallistuttu vuosittain Kainuun nuorisofoorumeihin, Nuppi-päiville (Suomen nuorten vaikuttajien valtakunnallinen huipputapaaminen kerran vuodessa) sekä Oulun läänin nuorten vaikuttajapäiville. Uskalla -toimia ryhmästä on yksi nuori Barentsin alueen hallituksen jäsenenä.

Vapaat toimintaryhmät

Nuorten ryhmille on tarjolla nuorisotalojen tiloja käyttöön omaehtoiselle toiminnalle. Nuoret ovat järjestäneet esimerkiksi yökahvilailtoja, kursseja tai pelitapahtumia.

Toimintaa vajaakuntoisille

Vajaakuntoisille nuorille on tarjolla omaa tai yhdessä muiden nuorten kanssa suunnittelemaa ja toteuttamaa toimintaa esimerkiksi Nuorisoyhteistyö Seitin avustuksella. Seitti on viiden liikuntavammaisjärjestön yhteistyöelin. Lisää tietoja saa www.seittiweb.org.

Avartti-toiminta

Nuorisotyö on järjestänyt Avartti-toimintaa muutaman vuoden ajan. Tällä hetkellä se on laajentunut myös maahanmuuttajanuorten keskuuteen. Nuoret itse suunnittelevat ja päättävät, millä toiminnoilla he toteuttavat omaa Avartti-ohjelmaansa.

Maahanmuuttajien Avartti-toiminta sulautetaan muiden avarttilaisten kanssa tehtävään toimintaan.

Avartti-toiminnasta enemmän kohdassa ”Osallistavia menetelmiä”.

Mahis-toiminta

Mahis-toiminta on aloitettu Kajaanissa keväällä 2007. Enemmän toiminnasta kohdassa ”Osallistavia menetelmiä”.

Järjestötoiminta

Vuolijoella on toteutettu järjestöjen yhteistä toimintaa siten, että järjestöt ovat kokoontuneet ja kartoittaneet päällekkäiset toiminnot, hankkeet, kerhot, koulutustarpeet sekä tapahtumat. Nuoret ovat voineet vaikuttaa toimintojen sisältöihin.

Oppilaskuntatyö

Yläkoulujen oppilaskuntien hallitukset ovat toimineet kaikilla kouluilla. Alakouluille on perustettu muutamia oppilaskuntien hallituksia. Toiminta on ollut pääasiassa tapahtumien järjestämistä, oman tilan suunnittelua ja toteuttamista, oman lehden toimittamista ja kummioppilastoimintaa.

Oppilaskuntien ohjaavien opettajien tapaamiset

Oppilaskuntatyöskentelyssä tärkeä osuus on oppilaskuntien ohjaavilla opettajilla. Kainuun kuntien oppilaskuntien ohjaavat opettajat ovat kokoontuneet 24.8.2006 yhteiseen ensimmäiseen palaveriin. Tapaamisia jatketaan 2 kertaa vuodessa. Tapaamisten tarkoituksena on antaa opettajille foorumi keskustella oppilaskuntaan liittyvistä asioista sekä kehittää yhdessä oppilaskuntatyöskentelyä. Vahvana teemana on osallisuuden menetelmät. Nuorten Kainuu-hanke on mukana sekä suunnittelemassa että toteuttamassa tapaamisia.

Oppilaskuntien hallitusten jäsenille kysely

Kaikille Kajaanin perusopetuksen oppilaskuntien hallitusten jäsenille on tehty kysely, minkä tulosten perusteella kehitetään oppilaskuntien hallitusten toimintaa yhteistyössä ohjaavien opettajien ja nuorisotyöntekijöiden kanssa. Kyselyn tulokset on esitelty myös oppilaskuntien hallituksille.

Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu

Kajaanista osallistuu opetusministeriön koulutukseen viisi oppilaskunnan ohjaavaa opettajaa, joista yksi toimii rehtorina sekä kolme nuorisotyöntekijää. Koulutuksen tarkoituksena on kehittää oppilaskuntien toimintaa järjestämällä oppilaille koulutusta sekä verkostoitumalla muiden oppilaskuntien, nuorisotalojen talotoimikuntien ja muiden vaikuttajaryhmien kanssa.

Terveys/harrastemessut Vuolijoella

Terveys/harrastemessut on toteutettu v. 2006 syksyllä ja jatkuu vuosittain. Uskalla toimia -nuoret ovat suunnittelemassa ja toteuttamassa messuja urheiluseurojen, ym. järjestöjen kanssa.

Leirit, tapahtumat Vuolijoella

Nuoret ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat Vuolijoella järjestettäviä leirejä ja tapahtumia.

Teatteriprojektit

Vuolijoella on toteutettu Kajaanin kaupunginteatterin hallinnoimana:

- ”Shakespearia maakuntaan” –nuorten teatteriprojekti kolmen kunnan (Paltamo, Vuolijoki ja Ristijärvi) yhteistyönä. Näytelmä esitettiin jokaisessa kunnassa omien nuorten näyttelemänä sekä Kajaanin kaupunginteatterissa ns. maratonesityksenä. Nuoret saivat vaikuttaa käsikirjoitukseen.
- ”Tunne” –teatteriprojekti, missä oli mukana neljä kuntaa (Paltamo, Vuolijoki, Ristijärvi ja Hyrynsalmi). Tätä esitettiin Ristijärvellä. Nuoret saivat päättää, mitkä tunteet tuodaan esille.
- ”Pikkujättiläinen” on teatterikerho sekä näytelmän nimi. Nuoret ovat vaikuttaneet tämän teatterikerhon perustamiseen. Ohjaajana toimi näyttelijä Kari Suhonen.

Teatterikerho jatkaa toimintaansa nuorten myöhemmin päättämällä tavalla ja nimellä.

Nuoret lautakunnassa kuultavana ja vaikuttajana

Vuolijoen Uskalla toimia –ryhmästä nuoret ovat käyneet kertomassa ja esittämässä toiveita koulujen ruokahuollosta, koulukyydeistä sekä Vuolijoen lukion säilymisestä sivistyslautakunnassa.

Kajaanin nuorisovaltuuston jäseniä on edustettuna mm. sivistyslautakunnassa ja lapsi- ja nuorisosiain neuvottelukunnassa.

Opinnäytetyöt

Osallisuuteen liittyen on valmistunut opinnäytetöitä:

Eija Pyrrö ja Marja-Maija Pyykkönen

Miten nuoret haluavat tulla kuulluksi?

Nea Okkonen (2006)

Koululaisten ryhmätyöntuntien kehittäminen ja tavoitteet Kajaanin yläkoululla

Lehtikankaan alueen pikkuparlamentti

Lehtikankaan alueen pikkuparlamentti järjestettiin syksyn 2005 aikana Hauholan, Soidinsuon ja Lehtikankaan kouluilla samanaikaisesti. Pikkuparlamentti toteutettiin tulevaisuusvertas-menetelmällä. Koulujen parannusehdotukset saatiin luokittain ja ne olivat yhtä aikaa etukäteen sovitulla viikolla kaikkien koulun oppilaiden nähtävillä. Niistä oppilaat äänestivät koulun parannusehdotukset, mitkä vietiin kaupungintalolle pikkuparlamenttiin äänestystä varten. Lehtikankaan alueen pikkuparlamentin puheenjohtajana toimi kaupunginjohtaja.

Lehtikankaan alueen pikkuparlamenttia on tarkoitus jatkaa joka toinen vuosi.

Vanhempainillan osallisuustori

Lehtikankaan alueen kolmen koulun yhteinen vanhempainilta toteutettiin syksyllä 2005 osallisuustori-menetelmällä. Aiheina olivat seuraavat asiat:

- Mikä on hyvin Lehtikankaalla?
- Missä on parannettavaa?
- Yhteiset sopimukset kodin ja koulun välillä.
- Alueen koulujärjestelyt.
- Liikennejärjestelyt.
- Vapaa-ajan tarjonta.

Osallisuustori –menetelmää käytetään vanhempainilloissa jatkossa tarpeen mukaan.

4 Osallistavia menetelmiä

Tässä luvussa esitellään erilaisia osallistavia menetelmiä, joita voi käyttää varhaiskasvatuksessa, kouluilla ja nuorisotyössä. Menetelmät on kuvattu yleisluontoisesti ja niitä voi muunnellen käyttää eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa. Joitakin esiteltyistä menetelmistä on käytännössä toteutettu Kajaanissa.

Yhteiskuntaopin opetus

Kainuulaisten peruskoulujen yhteiskuntaopin opetuksessa tulisi lisätä tietoisesti paikalliseen vaikuttamiseen liittyvää aspektia (tietoaines, keskustelu, vierailut, kontaktit päättäjiin, kunnallinen (ja maakunnallinen) päätöksentekorakenteet ja vaikuttamisen mahdollisuudet ja –prosessit. (Karjula 2006, 50.) Ks. luottamushenkilökummit.

TET-harjoittelun ja leirikoulujen hyödyntäminen

Kainuun peruskoulujen yläluokkalaisten olisi voitava suorittaa työelämään tutustuminen myös erilaisissa järjestöissä ja yhdistyksissä. (Karjula 2006, 48.)

Leirikoulujen teemoja pitäisi miettiä kansalaiskasvatuksen näkökulmasta. Leirikoulun yhteydessä voitaisiin vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia esim. oppilaskuntatoimintaan ja ajankohtaisiin elinympäristön kehittämishankkeisiin liittyen esimerkiksi aivan toisella puolen Suomea olevan koulun ja heidän oppilaiden ja opettajien kanssa. Leirikoulujen yhteydessä voi tavata paikallisia vaikuttajia ja vaikuttajaryhmien nuoria jne. (Karjula 2006, 49.)

Päivänavauksena paikallinen uutiskatsaus

Peruskoulujen yläluokkien oppilaiden kiinnostusta paikallisiin, yhteiskunnallisiin sekä nuoria koskettaviin asioihin voisi herätellä hyödyntämällä päivänavauksissa ajankohtaisia uutiskatsauksia. Oppilaiden täytyy tällöin seurata lehtiä, radion ja television uutislähettyksiä. Oppilaista muodostetaan vastuupareja, jotka huolehtivat vuorollaan päivänavauksien sisällöstä. (Karjula 2006, 42.)

Luokan vaikuttajajärjestäjät

Luokan järjestäjäparien vastuutehtävä voisi olla, että he pitävät kerran päivässä/viikossa lyhyen uutiskatsauksen paikallisista lapsia kiinnostavista asioista. Uutislähteenä lapset voivat käyttää mm. lehteä, Internetiä, radiota ja TV:tä.

Uutisia voi etsiä myös muiden luokkien järjestäjien kanssa. (Karjula 2006, 33.)

Avoimet oppilaskuntien kokoukset

Oppilaskuntien hallitusten asioista tiedottaminen ja samalla myös muiden oppilaiden kuuleminen tasapuolisesti avointen kokousten muodossa tarjoaa hyvät mahdollisuudet ajatusten ja ideoiden vaihtoon. Samalla nämä kokoukset luovat avointa ilmapiiriä koulun sisällä.

Avoimia oppilaskuntien kokouksia tulisi järjestää noin kaksi kertaa vuodessa. Nämä kokoukset toimisivat siten, että oppilaskunnan hallituksen jäsenet toimivat paneelin jäseninä ja muut oppilaat olisivat kokoukseen osallistujia. Kokouksissa voi käyttää erilaisia osallistavia menetelmiä, jotta kaikkien oppilaiden mielipiteet tulee esille.

Sähköinen oppimateriaali

Kaikkia Kainuun peruskoululaisia varten luodaan Kainuulaiseen uuteen yhteiskuntaoppiin liittyen sähköinen oppimateriaali Kainuun Nuorten tieto- ja neuvontakeskuksen Internet-sivustoille (www.kainuupiste.fi). (Karjula 2006, 46.) Oppimateriaalia tuottaisivat verkkoon ”perusopetusammattitaidon” omaavat henkilöt. Sähköinen oppimateriaali on kuin kirja, jonka alkusivuilla kerrotaan käsillä olevan ajankohtaisen, kunnan itsensä antaman, kuntakohtaisen teeman taustat ja seuraavat sivut täydentyisivät oppilaiden ajatuksilla ja teoilla aiheeseen liittyen lukuvuoden aikana. Hankkeiden työstäminen sähköisessä oppimateriaalissa tukee samalla myös oppilaskuntatyöskentelyn kehittämistä kaikilla luokka-asteilla.

Vaikuttajamessut

Kainuulaiset peruskoululaiset yhdessä toisen asteen opiskelijoiden kanssa voivat osallistua Vaikuttajamessuille lukuvuoden alkupuolella. Vaikuttajamessuille kootaan kaikki kunnan/alueen järjestöt ja yhdistykset sekä muut vaikuttamisen kanavat, joihin nuoret voivat osallistua. Nuorilla on mahdollisuus kuulla, millaisia osallistumisen ja vaikuttamisen kanavia eri tahot tarjoavat ja lähteä mukaan toimintaan.

Kajaanin nuoriso- ja vapaa-aikamessujen kaltaisia Vaikuttajamessuja voi jokainen koulu järjestää itse hyödyntämällä nuorten resurssit ja integroimalla Vaikuttajamessuhanke osaksi eri oppiaineita. (Karjula 2006, 48.)

Harrastustoiminnan opintokirja

Kainuulaisissa peruskoulun yläluokissa ja toisen asteen oppilaitoksissa voi ottaa käyttöön harrastustoiminnan opintokirjan, mikä toimii nuoren harrastus- ja vapaaehtoistoiminnan ansioluettelona. Nuorten Akatemian harrastustoiminnan opintokirjan avulla nuoren aktiivisuus tehdään näkyväksi, mikä mahdollistaa myös koulun ulkopuolella opitun tunnustamisen.

Opintokirjaan merkitään koulun ja oppilaitoksen sekä vapaa-ajan puitteissa tapahtunut säännöllinen harrastustoiminta, luottamus- ja vastuutehtävät, ohjaajana tai valmentajana toimiminen, toiminta projekteissa, kurssit, kansainvälinen toiminta, työpajatoiminta, kilpailutoiminta ja muu harrastus- ja vapaaehtoistoiminta.

(Karjula 2006, 48.)

http://www.nuortenakatemia.fi/index.php?lk_id=51

Äänestykset

Äänestys on yksi tapa vaikuttaa asioihin, mutta äänestystapoja on lukemattomia. Seuraavassa muutamia käyttökelpoisia esimerkkejä.

Omassa luokassa voi opetella äänestämistä mm. äänestämällä oppilaskunnan hallitukseen lähtijästä tai retkikohteesta.

Avoimia äänestystapoja

Kättennosto, nimenhuuto (joku lukee osallistujien nimet ja jokainen ilmoittaa kantansa vuorollaan), seisomaan nouseminen, avoin lippuäänestys (JAA- tai EI-kortit ylös) ja avoin koeäänestys.

Suljettu äänestystapa

on suljettu lippuäänestys. Sitä voidaan käyttää niin henkilö- kuin asiaäänestyksissäkin. Tällöin käytetään kokoukselle varattuja äänestyslippuja. Ennen äänestystä kerrotaan, mitä lippuihin merkitään. Mikäli äänestäjän henkilöllisyys käy ilmi äänestyslipusta, se hylätään.

<http://www.kielijelppi.fi/kokouslisatieto/aanestystavat>

Heiska, K., Kontio, M., Majapuro, M. & Valtonen, A. 1990. Korkeakouluopiskelijan kokoustaito. Jyväskylän yliopisto. Korkeakoulujen kielikeskus. Kielikeskusmateriaalia 71.

Kansanen, A. 2002. Neuvottelu- ja kokoustaito. Porvoo: WSOY.

Lehtonen, J. & Kortetjärvi-Nurmi, S. 1993. Neuvotellen tulokseen. Porvoo: WSOY.

Lunnas, K. 1994. Kokouskäytäntö. Helsinki: Opintotoiminnan keskusliitto.

Tenhunen, M-L. & Tšokkinen, A. 1995. Viestijänä yhteisössä. Kokous- ja neuvottelutaito. Porvoo: WSOY.

Palveluoppiminen

Palveluoppiminen koulussa voi olla esimerkiksi tukioppilaana toimimista, sanomalehden toimittamista ja koulupiikan hoitamista. Koulun ulkopuolella se voi olla esimerkiksi työskentelyä vanhain- ja päiväkodeissa, luonnonsuojeluyhdistyksessä tai paikallisen historian keräämistä. (Karjula 2006, 34.)

Elinympäristön kuvaaminen

Nuoria yritetään innostaa monella tavalla kertomaan omat parantamisehdotuksensa omaan elinympäristöönsä nähden. Monesti ideoita ei tule. Yksi keino ideoiden saamiseksi on, että annetaan nuorille mahdollisuus kuvata koulu, luokka, nuorisotalo, koulun piha, nuorisotalon piha, puisto jne. joko tavallisella tai videokameralla ja tehdä kuvista näyttely.

”Yhtenä toimintatapana on myös, että kuvaaminen ja materiaalin työstäminen tehdään koulutunnin aikana koulun opetussuunnitelmaan kuuluvana työnä, tähän antavat eri koulutusasteiden opetussuunnitelmat hyvinkin paljon mahdollisuuksia. Videoon tai kuvamateriaaliin tehdään selostus nuorten äänellä, että miltä tämä ja tämä asia näyttää ja tuntuu ja mitä siitä nuoret puhuvat. Nuorten ryhmä, kävely ympäriinsä kameran kanssa, oman mielipiteen muodostamisen pakko ääninauhalle. Videoon tai kuvamateriaaliin tehdään selostus nuorten äänellä, että miltä tämä ja tämä asia näyttää ja tuntuu ja mitä siitä nuoret puhuvat. Videointi saattaa johtaa sellaisenaan jo oman projektin hahmottumiseen.”

(Gretschel, 2007).

Luottamushenkilökummit

Jokaiselle Kainuun peruskoulun yläluokalle ja jokaiselle nuorisotalolle voidaan valita luottamushenkilökummi. Luottamushenkilökummi voi olla kunnanvaltuutettu, maakuntavaltuutettu tai lautakunnan jäsen. Tavoitteena on, että nuorten ja luottamushenkilöiden välille syntyy aito linkki, joka edesauttaa nuoria hahmottamaan yhteisten asioiden hoitamiseen liittyviä asioita ja vaikuttamaan omaan elinympäristöön. (Karjula 2006, 48.)

Yrityskummit

Kajaanilaiset yritykset voivat tarjota nuorten osallisuuden areenoille yrityskummeja luottamushenkilökummien tapaa. Yritykset voivat aktiivisesti tarjota nuorille harjoittelupaikkoja tai TET-paikkoja. Tavoitteena on, että nuoret oppivat tuntemaan yrittäjyyteen liittyviä asioita sekä rohkaisee nuoria yrittäjyyteen omassa kunnassa.

Osallisuusverstas

Osallisuusverstaan tavoitteena on synnyttää nuorten keskinäistä sekä nuorten ja eri asiantuntijoiden ja päättäjien välistä vuoropuhelua. Siinä pyritään sysäämään liikkeelle prosessi, jossa nuoret voivat aikuisten ja heidän instituutioidensa tuella toteuttaa verstaassa syntyneitä ideoita ja suunnitelmia. Verstaaseen voi osallistua jopa 100 henkeä. Verstas kestää noin puolitoista tuntia.

Osallisuusverstaas koostuu kahdesta vaiheesta. Valmisteluvaiheessa tarkennetaan teema, tärkeiden osapuolten ja heidän rooliensa pohtiminen, osapuolten perehdyttäminen rooleihinsa ja paikalle kutsuminen. Rooleja ovat juontaja, teeman esittelijä, panelistit, tiimien vetäjät, tavalliset osallistujat sekä raportioijat ja videoijat. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu niin tilojen, videotykin kuin muunkin vastaavan materiaalin hankkiminen sekä tilaisuuden mainostaminen.

Toteutusvaiheessa juontajat esittelevät tilaisuuden tavoitteen ja teeman sekä verstaan askeleet ja toimintatavan. Teeman esittelijä pohjustaa teemaa noin 10 minuuttia, minkä jälkeen juontajat esittelevät teemaa täsmentäviä kysymyksiä, joihin osallistujilta toivotaan vastauksia.

Tämän jälkeen juontajat ohjaavat osallistujat jakautumaan noin kymmenen hengen tiimeihin, joille on valittu tiimivetäjät. Panelistit muodostavat oman tiiminsä. Tiimin jäsenet kirjoittavat ensin yksin vastauksensa tarralapuille ja esittelevät ne toisilleen ja ryhmitellen ne fläppipaperille. Samalla tiiminvetäjä tekee vastauksista yhteenvedon kalvolle. Tiiminvetäjät esittelevät tiiminsä vastaukset kysymyksiin. Juontajat tekevät panelisteille tulosten toteuttamiseen liittyviä kysymyksiä. Jatkoimenpiteet sovitaan teeman esittelijän johdolla, joka ilmoittaa välittömästi toteutettavat toimenpiteet ja pyytää vapaaehtoisia ilmoittautumaan jatkotoimenpiteitä varten. Raportioijat valmistelevat verstaan kulusta ja tuloksista pienen raportin ja leivittävät sitä mahdollisimman laajasti. (Horelli ym., 45.)

Peruskoulun yläkouluissa voisi järjestää aina syyslukukauden alussa osallisuusverstaspäivä. Osallisuusverstaassa nuoret ideoivat ja jalostavat omaan kotikuntaan liittyviä kehitystoimenpiteitä. (Karjula 2006, 42.)

Sovellus: Oppilaskunnan edustajat toimivat paneelissa ja muut koulun oppilaat toimivat pienissä ryhmissä.

Valinnainen vaikuttajakurssi

Kainuulaiselle peruskoulun yläluokkalaiselle voi tarjota mahdollisuutta osallistua valinnaiselle vaikuttajakurssille, joka voi olla joko osallisuusverstaiden/luokan tulevaisuusverstaiden myötä syntyvien tiimien toimintaan osallistumista tai erillinen Vaikuttajakurssi. Vaikuttajakurssi voidaan järjestää yhteistyössä nuorisotyön kanssa. (Karjula 2006, 43.)

Aikuisten kyselytunnit

Oppilaat kokoontuvat joko luokittain tai koko koulu koulun juhlasaliin tai vaikkapa nuorisotalolla, jossa lasten ja nuorten kanssa on keskustelemassa yksi tai useampi aikuinen jostakin ajankohtaisesta teemasta. Aikuinen voi olla lapsen isä tai äiti, koulun rehtori, kunnan nuorisotyöntekijä, muu virkamies tai luottamushenkilö jne. Nämä kyselytunnit antavat lapsille ja nuorille valmiuksia keskustella aikuisten kanssa ajankohtaisista asioista ja opettavat myös ilmaisemaan mielipiteensä aikuisen läsnä ollessa. (Karjula 2006, 33.)

Puhujaparkki

Aikuisten kyselytunnin yhteydessä tai erillisenä toimintona voi kouluilla ja nuorisotaloilla toteuttaa puhujaparkkia. Lapset valmistelevat lyhyitä puheenvuoroja ajankohtaisista asioista. Tällä tavalla harjaannutetaan argumentointi-, esiintymis- ja puhetaitoja. Lisäksi lasten on seurattava ajankohtaisia asioita. (Karjula 2006, 33.)

Learning Cafe

Learning Cafe on yhdessä työskentelemisen muoto, missä haetaan vastauksia, ideoita, mielipiteitä etukäteen valittuihin aiheisiin. Aiheet on kirjoitettu jokaiseen pöytään jaetulle isolle paperille tai vaikkapa paperiselle pöytäliinalle.

Tilaisuuden vetäjä kertoo taustaa työskentelylle sekä antaa menettelyohjeet. Osallistujat jaetaan ryhmiin esimerkiksi jollain toimintakokemusmenetelmällä. Tällä tavalla luodaan hyvää, tuttavallista ja idearikasta ilmapiiriä. Ryhmän koko ei saa olla liian suuri, jotta kaikki pystyvät puhumaan tai ilmaisemaan mielipiteensä asiasta. Ryhmät asettuvat kukin omaan pöytään.

Kirjoitetaan ja piirretään esim. pöytäliinoin (paperille) – kaikki yhdessä. Pöydissä jatketaan toisten ideoita, luodaan uutta tietoa ja kyseenalaistetaan itsestäänselvyyksiä rakentavassa hengessä.

Jokaisessa pöydässä on oma aihe ja jokaiseen pöytään valitaan isäntä/emäntä, joka vauhdittaa keskusteluja ja tekee kaikesta keskustelusta yhteenvedot. Pöytien ympärillä syntyy pienryhmäkeskusteluja ja aina ”kellon” soidessa vaihdetaan pöytää ja samalla myös aiheita.

Lopuksi liinat nostetaan kaikkien nähtäville ja isäntä/emäntä käy liinojen asiat läpi kaikille ja niistä voidaan vielä keskustella.

Sovellus: Koululla tai nuorisotalolla pidettävän esitelmän, luennon, paneelin, oppitunnin sekä learning cafe –keskustelujen aikana kaikki pöydässä olevat henkilöt kirjaavat paperille tai pöytäliinaan kuhunkin aihepiiriin liittyviä omia tai yhdessä syntyviä näkemyksiä, ideoita, avainsanoja ja kuvia.

http://www.businessarena.fi/oppivat_alueet/learningcafe.htm

Tulevaisuusverstaas

Tulevaisuusverstaas on ongelmanratkaisumenetelmä, jossa koko yhteisön voimin demokraattisesti työskennellen pohditaan sovittuun asiaan liittyviä ongelmia ja ideoita, joita sitten yhdessä toteutetaan.

Tulevaisuusverstaan vaiheet: valmisteluvaihe, ongelmavaihe, ideointivaihe ja todentamisvaihe.

Valmisteluvaiheen tehtävänä on motivoida osallistujat ja heille kerrotaan tulevaisuusverstaan kulku. Valmisteluvaiheeseen kuuluu myös tarvittavien tarvikkeiden hankinta (tussit, paperit, pöydät) ja tilan järjestely (pöytien asettelu, isot paperit seinille).

Ongelmavaiheessa etsitään ongelmat/epäkohdat, pahan olon tunteet ja niiden syyt. Jokainen osallistuja kirjoittaa ne seinille asetetuille fläpeille. Niistä ei saa keskustella eikä niitä saa kritisoida.

Ongelmat:

Koulun ruoka ei ole hyvää.
Vettä voi juoda vain vessassa.
Välitunneilla kiusataan oppilaita.
jne.

Välitunneilla ei ole mitään tekemistä.
Luokkien lattiat ovat aina hiekkaiset.

Kun jokainen on saanut kirjata omat asiansa esille, tilaisuuden vetäjä (opettaja, nuorisotyöntekijä) lukee kaikki ääneen. Ongelmista tehdään yhteenveto, koska osanottajat ovat voineet kirjata samoja asioita. Sen jälkeen osallistujia pyydetään antamaan pisteitä ongelmille tukkimiehen kirjanpidolla. Pisteitä on esimerkiksi 3/osallistuja, jotka saa hajauttaa eri ongelmille tai sitten antaa kaikki pisteet vaikka yhdelle tärkeimmäksi pitämälleen ongelmalle.

Koko ryhmän (luokan) tärkeimmät (4-6 kpl) ongelmat kootaan yhdelle fläpille ja ne laitetaan esille sovituksi ajaksi.

Ideointivaiheessa ongelmat on hyvä kääntää myönteisiksi asioiksi. Osallistujat kirjaavat seinillä oleville fläpeille toiveitaan ja ideoitaan, miten ongelmat tulisi ratkaista. Tässä vaiheessa ei ole tarpeen kritisoida tai arvostella ideoita. Ideoista tehdään yhteenveto, kuten myös ongelmavaiheessa tehtiin. Ideoista äänestetään jälleen tukkimiehen kirjanpidon mukaisella tavalla ja ne laitetaan tärkeysjärjestykseen, joista vetäjä tekee koosteen (4-6 ideaa). Tämä yhteenveto laitetaan jälleen esille sovituksi ajaksi.

Ideoita:

Tehdään kysely ruuista oppilaille ja informoidaan keittäjiä.
Käytävillä juoma-automaatteja.
Jokainen heittää kengät käytävälle.
Kiusaaminen otetaan koulussa yleisesti esille ja yhdessä sovitaan menettelytavoista kiusaamisen estämiseksi.

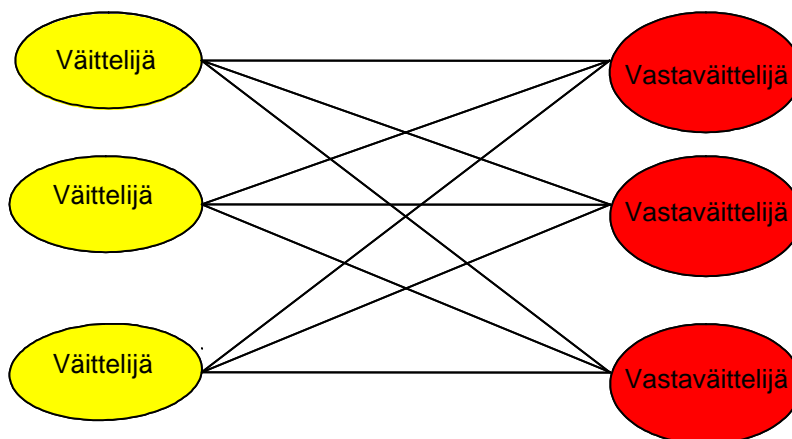
Todentamisvaiheeseen tultaessa laitetaan esille kooste ideoista. Osallistujat jaetaan ryhmiin (enintään 4 henkilöä/ryhmä) sen mukaan, mitä ideaa he haluavat työstää. Todentamisvaiheessa saa arvioida, kritisoida, olla samaa tai eri mieltä ehdotetuista ideoista. Jokainen ryhmä tekee toimintasuunnitelman (ketkä toteuttavat, kuka vie prosessia eteenpäin, aikataulu jne.) idean toteuttamiseksi. Prosessin vetäjä voi kysymysten avulla saada osallistujat huomaamaan, mikäli idea on mahdoton toteuttaa.

<http://nk.hel.fi/hna/tyomenetelmat/tulevverstas.php>

Nousiainen & Piekkari 2005, Liite 7.

Väittely

Osanottajat jaetaan esim. kahteen kolmen hengen ryhmään, missä kumpikin ryhmä, istuen vastakkain, vuorollaan esittävät perusteluja oman ehdotuksen puolesta. Seuraavassa kuviossa ryhmän 1 muodostavat väittelijät ja ryhmän 2 muodostavat vastaväittelijät.



Väittelijät ja vastaväittelijät vetäytyvät aluksi omiin ryhmiinsä keräämään perusteluja. Toinen ryhmä kirjaa väittelyaiheen hyviä puolia ja toinen ryhmä väittelyaiheen huonoja puolia.

Asetutaan istumaan vastakkain kuvion osoittamalla tavalla. Väittelijät kertovat perustelunsa vastaväittelijöille, jotka eivät saa kommentoida. Sitten vastaväittelijät kertovat perustelunsa väittelijöille, jotka eivät saa kommentoida. Toinen ryhmä on hiljaa perustelujen aikana.

Kun osapuolet ovat kuulleet toistensa perustelut, vetäydytään oman ryhmän kanssa tekemään omaa strategiaa väittelylle.

Sen jälkeen alkaa ensimmäinen väittely, mihin annetaan aikaa noin 10 minuuttia.

Sen jälkeen vaihdetaan rooleja siten, että ryhmät vaihtavat väitteitä (hyvät ja huonot puolet) keskenään sekä myös fyysisesti istumapaikkoja.

Aluksi pohditaan jälleen omissa ryhmissä uusien väitteiden perusteluja. Aikaa tähän on vain muutama minuutti.

Sitten pidetään uusi väittely, johon käytetään aikaa noin 6 minuuttia.

Lopuksi istutaan ringissä ja pohditaan yhdessä, löytyykö asiasta yhteisymmärrys. Sen jälkeen keskustellaan, mitä harjoituksen alussa tapahtui ja miltä tuntui sekä miltä roolin vaihtaminen tuntui ja mitä lopussa tapahtui.

(Nousiainen & Piekkari 2005, 44-46.)

Tuplatiimi

Tuplatiimi on Innotiimi Oy:n kehittämä ryhmätyömenetelmä, jonka avulla voidaan käsitellä yhtä aihetta ja tarkastella sitä eri näkökulmista. Se on tarkoitettu erityisesti avoimien ongelmien ratkaisuun ja vaihtoehtojen sekä ratkaisumallien karsimiseen työskentelyn kuluessa. Tätä menetelmää käytettäessä rauhallinen ja inspiroiva ympäristöön tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

”Tuplatiimin vaiheet:

1. Määritellään käsiteltävä ongelma tai aihe.
2. Mietitään aihetta yksin ja kirjoitetaan paperille 5-10 ehdotusta, ajatusta tai ideaa.
3. Valitaan parit, vertaillaan ehdotuksia ja valitaan niistä keskustellen 4 parasta ehdotusta.
4. Parien ehdotukset viedään seinälle ryhmiin ja esitellään lyhyesti. Niistä ei keskustella vielä tässä vaiheessa.
5. Seuraavaksi pareja pyydetään keskustelemaan keskenään seinälle kiinnitetyistä ehdotuksista ja valitsemaan niistä neljä parasta (tussiaänestyksellä).
6. Eniten ääniä saaneet valitaan jatkoon, muut laput poistetaan seinältä (kerätään talteen).
7. Jäljelle jääneet laput ryhmitellään aihepiireittäin ryhmän avustuksella. Näistä keskustellaan ja tarvittaessa äänestetään uudelleen, jos ehdotusten määrää on supistettava.
8. Taululle tai seinälle syntyvien ryhmien avulla jatketaan työstämistä joko keskustellen, tehden konkreettista toimenpidesuunnitelmaa tai tarvittaessa uudella tuplatiimikierröksellä.”

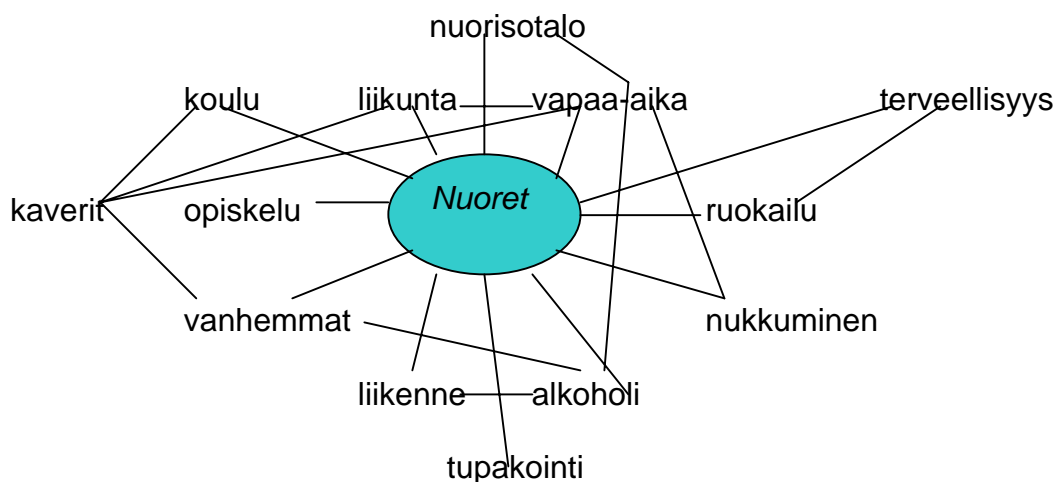
Tuplatiimi voidaan käydä läpi kolmesti:

1. Jäsennetään ongelma.
2. Ideoidaan vaihtoehtoja ja
3. Vaihtoehtoihin haetaan ratkaisuja.

(Sillanpää, Ålander, 2003, 32.)

Miellekartta (assosiaatiokartta, Mind Map)

Miellekarttaa voidaan käyttää esimerkiksi silloin, kun halutaan pohtia jotain asiaa tai ongelmaa laajemmin tai asia on esillä ensimmäistä kertaa. Sitä voi tehdä yksin, pareittain tai pienessä ryhmässä. Kartan tekeminen ei vie kauan ja se tuottaa usein hetkessä helposti hahmotettavan yleiskuvan aiheeseen liittyvistä ajatuksista, tunteista ja mielleyhtymistä. Karttaa voidaan käyttää arvioinnin suunnittelun tai ideoinnin apuvälineenä.



"Miellekartan tekovaiheet:

1. Määritellään ja rajataan käsiteltävä aihe.
2. Kirjoitetaan paperille keskelle ympyrää rengastettu pääsana, käsiteltävä aihe.
3. Pyydetään ryhmän jäseniä vapaasti ideoimaan, mitä sana tuo heidän mieleensä ja kirjataan sanat, mielleyhtymät ja ajatukset pääsanan ympärille.
4. Assosiointia jatketaan luovassa ilmapiirissä niin kauan kuin ideoita syntyy.
5. Kirjaaminen lopetetaan, kun ryhmä ei enää tuota uusia ideoita tai näkemyksiä.
6. Loppukeskustelussa arvioidaan tuotosta ja valitaan jatkotyöstöön otettavat teemat."

(Sillanpää, Ålander, 2003, 26-27.)

Miellekortit

Miellekortit ovat kuvakortteja ja niitä on tehty monesta näkökulmasta. Kortteja voi tehdä myös itse joko oikeista valokuvista, keräämällä erilaisia kuvakortteja tai leikkaamalla erilaisia kuvia lehdistä. Jokainen osanottaja valitsee miellekortin/miellekortit, jotka herättävät jotain ajatuksia. Miellekorttien/kuvien avulla voi osanottajia pyytää kertomaan oma näkemyksensä jostain aiheesta tai se voi olla tarinankerrontaa tai voi kysellä harrastuksista tai fiiliksistä.

Valmiita kortteja voi tilata seuraavista osoitteista:

www.pelastakaalapset.fi

www.pesapuu.fi

www.sama.se

Aivoriihi (ideariihi)

Aivoriihi on parhaimmillaan silloin, kun ryhmä on tottunut työskentelemään yhdessä ja ilmapiiri on rento. Tavoitteena on tuottaa ensin mahdollisimman paljon ideoita ja karsia niitä vasta myöhemmin. Tätä menetelmää käytettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että paikka on rauhallinen ja inspiroiva.

Ideoinnin valmistautumisvaiheessa valitaan käsiteltävä aihe, joka kaipaa ideointia ja kehittelyä. Ideointiprosessia vetämään valitaan kirjuri ja ohjaaja sekä sovitaan aivoriihen säännöistä, kuten enimmäisaika, työskentelyn tavoite, hullutkin ideat ovat sallittuja, kaikki ideat ovat hyviä ja se, että ideointivaiheessa ei saa kritisoida ideoita. Niitä arvioidaan ja niistä keskustellaan vasta varsinaisen ideointivaiheen päätyttyä.

Ideointivaiheessa jokaista pyydetään miettimään ensin itsekseen muutamia ideoita ja kirjoittamaan ne lapulle. Sen jälkeen aloitetaan yhteinen vaihe, jonka tavoitteena on, että jokainen "heittelee" ideoita seinälle. Ideoita ei saa kommentoida tässä vaiheessa, mutta esitettyjä ideoita saa kehittää eteenpäin ja se on jopa suotavaa. Kun ideoita ei enää synny, ideointivaihe päätetään.

Ohjaaja tai kirjuri lukee ideat. Valitaan toteuttamiskelpoiset ideat joko keskustellen tai äänestäen. Eniten pisteitä/ääniä saaneet tai keskustelun kautta kannatusta saaneet ideat valitaan jatkoon. Lopuksi sovitaan jatkotoimenpiteistä, toteutuksesta ja vastuunjaosta.

Sovellus: Ideointivaiheen voi toteuttaa myös leikkaamalla lehdistä kuvia ja tekstejä sekä liimaamalla ne fläpille. Tässä ideointivaiheessa ei saa kommentoida toisten leikkaamia kuvia/tekstejä.

(Sillanpää, Ålander, 2003, 28-29.)

Tuumatalkoot

Tuumatalkoot on aivoriihen tyyppinen ideointi- ja ongelmanratkaisumenetelmä.

Aluksi määritellään aihe. Kukin osanottaja miettii aihetta yksin. Sen jälkeen kukin kirjoittaa seinillä oleville fläpeille ideointikävelyvaiheen aikana ideoita ja ratkaisuehdotuksia. Tässä vaiheessa ei saa keskustella.

Arviointiprosessin aikana osallistujat jatkavat kävelyä ja merkitsevät plussia hyvien ideoiden kohdalle (korkeintaan kolmeen omaan). Kävelyn aikana ei keskustella. Eniten kannatusta saaneista ideoista keskustellaan lyhyesti.

Kävelyä jatketaan ja merkitään järjestysnumerot kolmen parhaan idean tai ratkaisuehdotuksen viereen.

Jatkokäsittelyä varten kerätään fläpille 2-5 eniten ääniä saanutta ideaa tai ehdotusta.

Kunakin idean tai ehdotuksen hyviä ja huonoja puolia arvioidaan pareittain noin 10 minuuttia.

Sen jälkeen parit esittelevät näkemyksensä.

Lopuksi valitaan kaikkein toteuttamiskelpoisin idea esimerkiksi äänestämällä ja sen jälkeen siirrytään pohtimaan käytännön toimenpiteitä.

(Sillanpää, Ålander, 2003, 30-31.)

Projektimato

Projektimadon tavoitteena on auttaa hahmottamaan esimerkiksi nuorisotalon jotain hanketta. Se auttaa ymmärtämään, kuinka paljon menee aikaa, koska projektimadon pituus kuvaa projektin pituutta. Aikataulut ja koko projektimato on kaikkien nähtävillä ja muistuttaa, missä mennään. Se tuo näkyviin myös tavoitteen.

Projektimadon vaiheet:

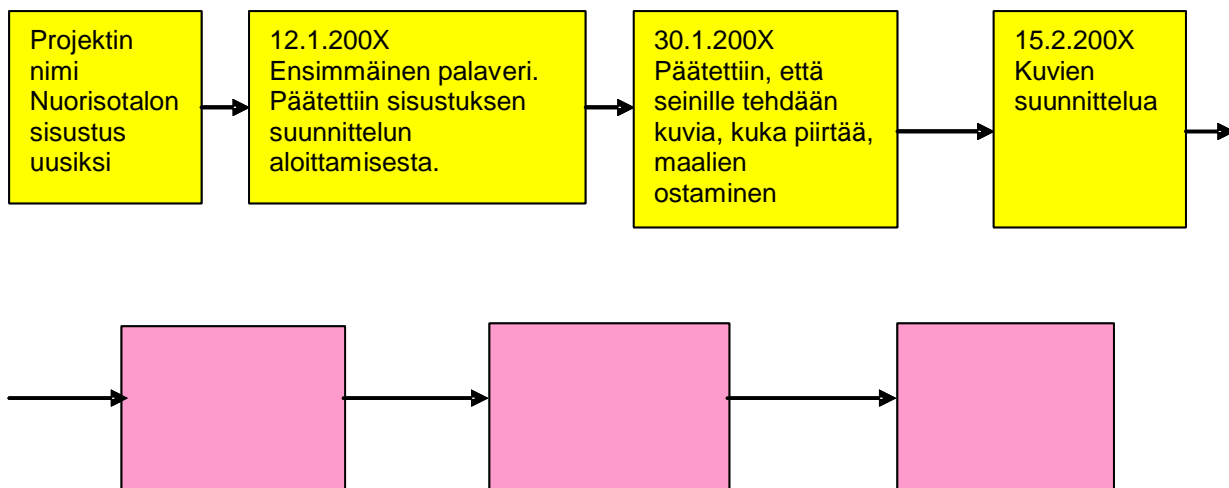
Työvälineiksi tarvitaan pahvilappuja tai papereita (A4), jotka kiinnitetään seinälle. Lapuissa kuvataan hankkeen tai prosessin eri vaiheita.

Projektimato laitetaan keskeiselle paikalle, jotta kaikki näkevät sen.

Ensimmäiseen lappuun kirjoitetaan projektin nimi ja tulevat asiat kirjoitetaan esimerkiksi siten, että siinä on päivämäärä, mitä konkreettista tehtiin, mitä päätettiin, kuinka monta oli paikalla ja keitä.

Lapuille kirjoitetaan etukäteen sellaiset asiat, joista jo tiedetään päivämäärät esimerkiksi tulevaisuusverstaas tai seuraavat tapaamiset.

Yhteisten kokouksien aikataulumuutokset ym. infot merkitään projektimatoon tarralapuilla.



Flöjt, Anu (1999).

(<http://nk.hel.fi/talot/nuortenaani/nuorisot/sisustus/pmato.html>)

Hesan Nuorten Ääni-kampanja

Kainuun verkostokonsultit

Asiakastyö edellyttää usein yhteistyötä perheen ja viranomaisten kanssa. Yhteistyön sujuminen ei aina ole itsestäänselvyys. Yhteistyö voi jumiutua, yhteistä kieltä ei yrityksistä huolimatta löydy ja keskustelu ajautuu kiistelyyn siitä, mitä pitäisi tehdä jne. Yhteistyöhön tarvitaan monipuolisia työvälineitä.

- keskustelua johtaa ulkopuolinen vetäjä
- jokainen saa puhua omasta näkökulmastaan
- keskustelulla on selkeä rakenne ja tavoite
- luodaan toivoa ja suunnitellaan konkreettisia tukitoimia
- lopputuloksena on suunnitelma, johon kaikki voivat sitoutua

Voit tilata:

Asiakaspalaverin, kun haluat selkiinnyttää asiakkaan ja viranomaisten työn- ja vastuunjakoa tai haluat saada monipuolisen perustan esim. huolto-, hoito-, kuntoutus- tai muun suunnitelman tekemiseen.

Suunnittelupalaverin, kun haluat laatia esim. jonkun työyksikön, toimialan, kunnan tms. strategia- tai toimintasuunnitelman ja/tai laatia huolta vähentävän toimintasuunnitelman esim. työyhteisösi tilanteeseen liittyen ja/tai selkeyttää työyhteisöjen prosesseja voimavarakeskeisellä tavalla.

Tämä tulevaisuuden muistelu –menetelmä sopii mm. työyhteisöjen, työryhmien, projektien, hankkeiden yms. suunnittelutilanteisiin.

Menetelmä on tarvittavien osapuolten suunnittelupalaveri ja vuoropuhelu, jossa osallistujilla on mahdollisuus kuulla eri tahojen näkemyksiä toivottavasta ohjelmasta ja toiminnasta, tarvittavista teoista, asiaan liittyvien huolten vähentämisestä sekä tulla itse kuulluksi lähitulevaisuuden toimintojen suunnittelussa.

Menetelmä mahdollistaa monipuolisen pohdinnan ääneen sekä niiden mahdollistamaa näkökulmien monipuolistumista, tulevaisuudentoivoa ja toiveikkaan-realistisia suunnitelmia.

Lopuksi kootaan keskustellen alustavan suunnitelman pääpiirteet ja sovitaan seuraavista askelista ja niiden koordinaatiosta.”

Esimerkkejä suunnittelupalavereiden kokoontumisen aiheiksi:

- perheen elämäntilanteen selvittely ja tulevaisuuden suunnittelu
- kasvatus- ja yhteistyökysymysten ratkaiseminen vanhempien ja/tai vanhempien ja työntekijöiden välillä
- nuorten koulunkäynnin ja itsenäistymisen tukeminen
- erityistä tukea tarvitsevien nuorten opiskelun ja tulevaisuuden suunnittelu

Viranomaispalaverin, kun haluat selvittää työntekijöiden työn- ja vastuunjakoa asiakastyöhön liittyen.

Alueneuvonpidon, kun haluat selvittää yhdessä eri toimijoiden (asukkaat, työntekijät, järjestöt, kauppiat jne.) kanssa näkemyksiäsi alueesi tilanteesta ja kehittämistarpeista tai kun haluat selvittää työyksikkösi hyvinvointitilannetta.

Alueneuvonpito sopii yhteistyön ym. pohdintaan silloin, kun lapsista tai nuorista on pientä huolta eikä olla varmoja, tekeekö joku asiassa jotain. Neuvonpito voidaan järjestää esimerkiksi puolen vuoden välein. Alueena voidaan käsittää koko kunta, asuinalue, koulu, nuorisotalo tms. Alueneuvonpidon kysymyksiä voidaan soveltaa myös työyhteisöjen tilanteen kartoitukseen.

Neuvonpidossa voivat olla mukana lapset tai nuoret, vanhemmat, muut asukkaat, työntekijöitä koulusta, päivähoidosta, nuorisotoimesta, kerhoista, seurakunnasta, alueen luottamushenkilöitä jne. Tärkeätä on usean näkökulman esiin saanti.

Menetelmällä voidaan saada monipuolinen kuva lasten, nuorten ja perheiden tilanteesta alueella sekä aineksia yhteiseen toimintasuunnitelmaan.

Lopuksi pohditaan yhdessä keskustellen, onko löytynyt yhteisiä teemoja, joissa tarvitaan yhteistoimintaa. Neuvotellaan teema, jonka työstämistä jatketaan alueneuvonpidon jälkeen yhdessä sovitulla tavalla.

Teemaneuvonpidon, kun olet huolissasi esim. jostakin alueesi lapseen/nuoriin liittyvästä kysymyksestä (esim. päihteet), tai kun haluat yhdessä muiden toimijoiden kanssa laatia huolta vähentävän toimintasuunnitelman.

Neuvonpito sopii mm. huolta herättävän asian kartoittamiseen ja yhteisen toiminnan suunnitteluun jollain alueella tai organisaatiossa, kun huolen teema (näpistely, kiusaaminen, päihteiden käyttö) on tiedossa.

Teemaneuvonpitoon voivat osallistua samat tahot kuin alueneuvonpidossa. Tällä menetelmällä saadaan monipuolinen kuva huolta aiheuttavan pulman ratkaisemisesta sekä siihen liittyviä aineksia yhteiseen toimintasuunnitelmaan.

Lopuksi, kun kaikkia tahoja on kuultu, tehdään yhdessä suunnitelma, jossa sovitaan miten edetään.

Verkostokonsultit huolehtivat palaverin kulusta

Palaverien vetäjinä toimivat Stakesin kouluttamat verkostokonsultit. Konsulttien tehtävänä on huolehtia keskustelun etenemisestä ja varmistaa kaikkien osapuolten tasapuolinen kuuleminen. He eivät neuvo, ota kantaa tai pyri vaikuttamaan käsiteltäviin asioihin.

Palaverin tilaajan vastuulla on palaverin koollekutsuminen ja kokouspaikan järjestäminen. Tilaaja kertoo kutsuille, mikä on kokoontumisen tarkoitus, konsulttien rooli ja neuvottelun kesto. Neuvotteluun tarvitaan aikaa noin 2,5-3 tuntia.

Huom ! Näitä menetelmiä voi tilata ja käyttää Kainuun maakunta-kuntayhtymän SOTE:n toimialalla esim. kuntoutuksessa, mielenterveystyössä, vanhustenhuollossa, erilaisissa työyhteisöjen suunnittelutilanteissa ja -tehtävissä. Lisäksi palvelu on koulujen oppilashuollon käytettävissä.

Verkostokonsulttien käyttö on tilaajalle maksutonta, lukuun ottamatta verkostokonsulttien matkakuluja.

Verkostokonsulttien koordinaattorina Kainuussa toimii Irma Tervonen, puh. 044-797 01 05 tai irma.tervonen@kainuu.fi.

Eriksson Esa & Arnkil Tom Erik & Rautava Marie. Ennakointialoitehuolten vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja – ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. STAKESin työpapereita 29/2006. Helsinki 2006.

<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T29-2006-VERKKO.pdf>

Osallisuustori

Osallisuustorin voi toteuttaa yhdessä huoneessa laittaen seinille fläppejä, joihin kirjoitettu aiheet/kysymykset, joita halutaan käsitellä tai käsiteltävät aiheetkin voidaan etsiä tällaista toria käyttämällä. Fläppejä kierretään joko ryhmässä tai yksin tilanteen mukaan.

Osallisuustorimenetelmää voi käyttää myös siten, että fläppejä on monessa huoneessa ja jokaisessa huoneessa voi olla eri aiheet kysymyksineen. Tällöin osallistujat kiertävät ensin yhden huoneen kysymykset pienissä ryhmissä ja sitten kaikkien huoneiden osanottajat vaihtavat huonetta yhtä aikaa ja jatkavat vastauksia samoille fläpeille kuin edelliset. Tällä tavoin asioista saadaan useammanlaisia vastauksia ja mielipiteitä. Samalla vaivalla saa tietoja myös monesta mielestä askarruttavasta asiasta ja aihepiiristä. Kysymykset voi jakaa aihepiireittäin eri huoneisiin ja tällöin jokaisella fläpillä voi olla eri kysymys.

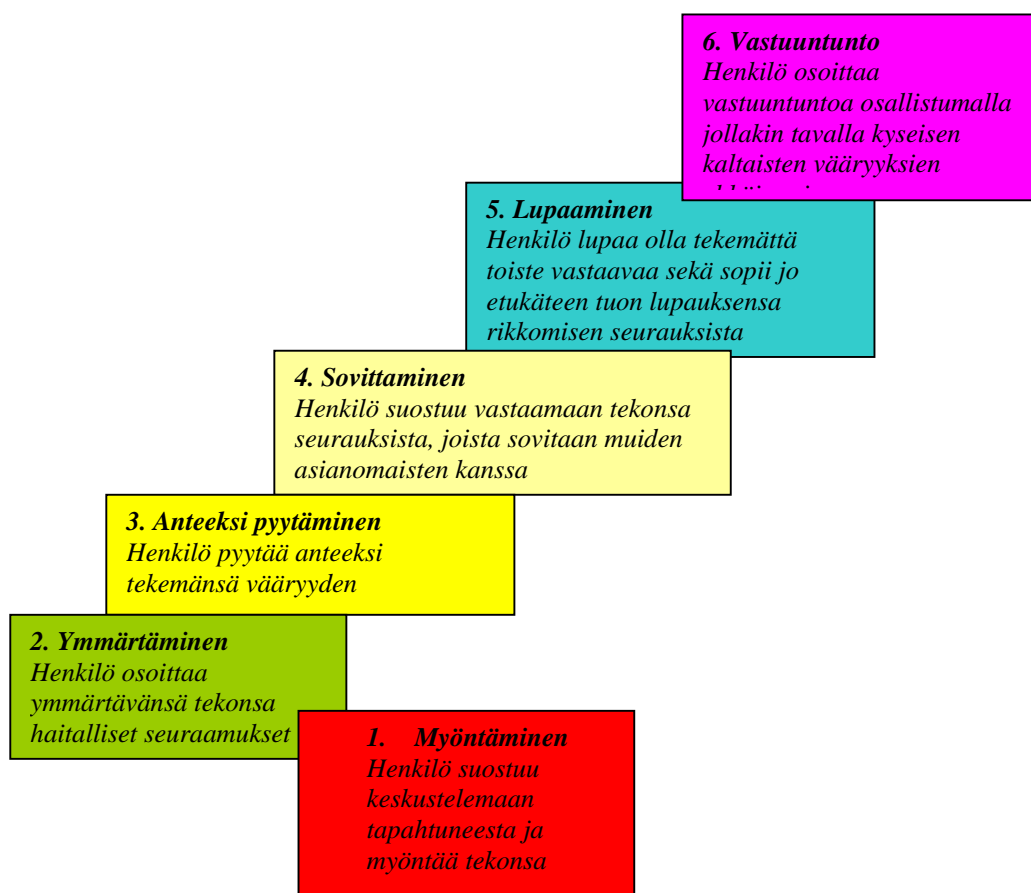
Lopuksi kaikki fläppien aiheet käsitellään yhdessä ja tehdään mahdolliset johtopäätökset ja päätetään jatkotoimenpiteistä.

Osallisuustori-menetelmän on kehitellyt Kajaanin Pietari Brahen koulun rehtori Pertti Määttä ja sitä on käytetty esimerkiksi koulujen lukuvuosisuunnittelussa ja koulun tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa, niin aikuisilla kuin lapsillakin.

Vastuunportaat

Vastuunportaat on vastuuntunnon kehittymistä edistävä tapa, jolla voi puuttua lasten ja nuorten tekemiin vääryyksiin. Tällä toimintamallilla väärin tehneelle osapuolelle annetaan mahdollisuus ottaa vastuu teostaan. Ideana on, että oppilaan vastuuntunto kasvaa ja siten myös todennäköisyys rikkomuksen uusimiseen pienenee. Väärin tekemisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi varastamista, väkivaltaista käyttäytymistä, kiusaamista, ilkivaltaa tai muuta yhteisesti sovittujen sääntöjen rikkomista.

Vastuun ottamisella tarkoitetaan prosessia, jossa vääryyden tehnyt henkilö etenee myöntämisestä asteittain vastuuntuntoon.



<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/>

Hirvihuhta, Harri & Ahola, Tapani. Vääryydestä vastuuseen – Oppilaan ohjaaminen ottamaan vastuuta teoistaan.

Furman, Ben. Joka mokaa, ottaa vastuun. (video)

Kirjaa ja videota voi ostaa:

<http://www.oph.fi> tai myynti@oph.fi tai puh. 09-77 47 74 50

Vastuun portaat on käytössä Kirkkoahon koululla.

Muksuoppi

- 1 "Jos lapsella on ongelmia, muunna ne taidoiksi, jotka hän voi oppia. Muista, että taito ei Muksuopissa tarkoita sitä, että osaa olla toimimatta niin kuin ei pitäisi, vaan sitä, että osaa sen sijaan toimia niin kuin pitää.
- 2 Sovi lapsen kanssa, minkä taidon hän opettelee. Anna mielellään lapsen osallistua keskusteluun siitä, mitä taitoa hänen olisi hyvä opetella. Lapset tietävät usein itsekin melko hyvin, missä taidossa heillä on parantamisen varaa.

- 3 Anna lapsen keksiä taidolleen jokin hauska nimi. Jos se on tarpeen, auta lasta tai pyydä hänen tovereitaan auttamaan häntä sopivan nimen keksimisessä.
- 4 Pyydä lasta valitsemaan itselleen voimaeläin tai muu voimaolento, joka auttaa häntä taidon oppimisessa. Anna lapsen myös kertoa, miten hänen voimaeläimensä auttaa häntä. Pyydä lasta piirtämään tai auta häntä etsimään voimaeläimensä kuva, jonka hän voi saada käyttöönsä.
- 5 Selitä ja pyydä muitakin ihmisiä selittämään lapselle, mitä kaikkea hyötyä hänelle ja myös muille ihmisille olisi siitä, että hän hallitsisi kyseisen taidon. Kun lapsi on kuullut muiden ihmisten näkemykset taitonsa hyödyistä, anna hänen vielä itse kertoa, mitä hyötyä hänelle tulee olemaan taidon osaamisesta.
- 6 Auta lasta hankkimaan itselleen useita kannustajia: aikuisia ja lapsia. Koulussa lapset kannattaa jakaa noin neljän oppilaan ryhmiin, joissa ryhmäläiset kannustavat ja auttavat toisiaan oppimaan taitonsa. Kannustajat voivat ilmoittaa suostumuksensa kirjoittamalla nimensä lapsen julisteeseen. Varsinainen kannustaminen tapahtuu siten, että kannustajat tarkkailevat lapsen edistymistä, osoittavat ihailua lapsen edistyessä ja kirjoittavat merkintöjä havaitusta osaamisesta lapsen taitokirjaan.
- 7 Kerro ja pyydä muitakin lapsen kannustajia kertomaan, miksi he uskovat, että lapsi oppii taidon. Kun lapsi on kuullut muilta, miksi he uskovat, että hän oppii, voit kysyä häneltä itseltäänkin, miksi hän uskoo oppivansa taidon.
- 8 Suunnittele lapsen kanssa etukäteen, miten taidon oppimista juhlistetaan. Kun lapset opettelevat taitoja koulussa tai päiväkodissa, heille voidaan järjestää yhteinen tilaisuus, johon kutsutaan lasten vanhemmat ja jossa juhlistetaan kaikkien lasten oppimista ja edistymistä samalla kertaa.
- 9 Anna lapsen keksiä jokin leikki tai muu tapa, millä hän voi esittää taitonsa käytännössä. Keskustele lapsen kanssa siitä, kuinka taidon osaava lapsi toimisi ja anna hänen näyttää, mitä se käytännössä tarkoittaa.
- 10 Auta lasta julkistamaan taitonsa. Lasta voi pyytää kertomaan muille, mitä taitoa hän opettelee. Paras tapa julkistaa taito on antaa lapsen laittaa seinälle juliste, josta ilmenee hänen nimensä, kannustajansa ja mitä taitoa hän sillä hetkellä harjoittelee. Lapsella voi olla myös taitokirja, mihin hänen kannustajansa voivat tehdä merkintöjä lapsen edistymisestä.

- 11 Anna lapsen harjoitella taitoaan siten, että hän saa näyttää muille, miten hyvin hän osaa taitonsa samalla kun muut ihailevat hänen osaamistaan.
- 12 Taitojen oppiminen ei ole helppoa. Keskustele lapsen kanssa siitä, miten hän toivoo muiden muistuttavan, mikäli hän "unohtaa" taitonsa ja toimii juuri sillä tavalla, jolla hänen ei pitäisi toimia.
- 13 Lapsen oppimista juhlistettaessa hänelle annetaan myös julkinen tunnustus opitusta taidosta ja edistymisestä.
- 14 Rohkaise lasta opettamaan oppimansa taito toisillekin lapsille tai tarjoa lapselle mahdollisuus opettaa oppimansa taito jollekin aikuiselle.
- 15 Mieti lapsen/lasten kanssa, minkä taidon hän voisi opetella seuraavaksi."

<http://www.kidsskills.org/fin/new-ohjenuorat.htm>

Furman, Ben. Muksuoppi.

Muksuopin menetelmää on käytetty soveltaen nuorisotyön ja perusopetuksen yhteistyön aikana 6. luokalla.

Sadutus

Lapsilla ja nuorilla on oikeus omiin mielipiteisiin ja kuulluksi tulemiseen heitä koskevissa asioissa. On tärkeää, että he voivat ilmaista omia ajatuksiaan ja näin vaikuttaa asioihin. Sadutuksessa kirjaaja, tavallisesti aikuinen, kuuntelee, mitä toinen ihminen haluaa kertoa. Sadutusta on suositeltu käytettäväksi myös kriisityössä.

Sadulla tarkoitetaan tässä kertomusta, jonka kertoja itse haluaa kertoa. Se voi olla seikkailu, tosi juttu, tunnelma, runo, vitsi tai vain muutaman sanan mittainen lausahdus. Osallisuus vaatii kuuntelua. Tavallisesti ihmiset kuulevat, mutta eivät kuuntele. Sadutuksessa kirjaaja kuuntelee, mitä toisella on kerrottavana. Tällöin syntyy rauhallinen, keskittynyt, kiireetön ja luottamusta herättävä ilmapiiri. Sadutusta on helppo käyttää kansainvälisessä yhteistyössä, vapaa-ajantoiminnassa, leireillä, retkillä, koulutunneilla ja kotona. Saduttaa voi lapsia, nuoria ja aikuisia joko yhtä kerrallaan tai sitten ryhmänä.

Tällä menetelmällä voi saada tietoa lapsen ja nuoren asioista. Säännöllinen ja vapaaehtoinen sadutus kasvattaa lapsen/nuoren/aikuisen itseluottamusta.

Sadutuksessa lapset kertovat opettajalle omia juttujaan ja opettaja tai joku muu aikuinen kirjaa kaiken ylös juuri sellaisena kuin lapset sen kertovat. Sen jälkeen kertomus luetaan läpi ääneen, mikäli kertojat niin haluavat. He myös voivat korjata kertomusta ja tehdä siitä vielä piirustuksen. Sadut taltioidaan sellaisenaan.

Näin sadut

- 1 *Kerro satu tai juttu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot.*
Kirjoita kertojan tarina sana sanalta muistiin kertojan nähden mitään muuttamatta tai korjaamatta.
- 2 *Lue satu kertojalle.*
Kun satu on valmis, lue se kertojalle. Hän voi korjata tai muuttaa sitä, mikäli hän haluaa. Kertomusta ei arvioida tai arvostella.
- 3 *Tarinan voi lukea muille. Kysy lupa.*
Sadun voi lukea muille (lapsiryhmälle, vanhemmille jne.), jos kertoja antaa luvan. Muussa tapauksessa se jää kertojan ja kirjoittajan väliseksi asiaksi.
- 4 *Kirjaa kertojan nimi, päivämäärä ja kirjauspaikka.*
- 5 *Lapset voivat myös piirtää kertomuksesta kuvan.*
- 6 *Saduille voi varata oman kansion tai sadut voi laittaa näkyville seinälle.*

<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Sadutus/sadutuksen teoriaa.htm>

Liisa Karlsson (2003). Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin Karlsson & Levamo & Siukonen (2006). Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa. Taksvärkki ry.

Karlsson, Liisa (2003). Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. PS-Kustannus, Opetus.

Corsaro William, 1997. The Sociology of Childhood. Thousands Ouks. Pine Forge Press.

Freire Paulo, 1972. Pedagogik för förtryckta. Stockholm: Gummesons.

Karlsson Liisa, 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Hel. Yliopisto, kasvatuspsykologia. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Riihelä Monika, 1991. Aikakortit. Tie lasten ajatteluun. VAPK kustannus.

Riihelä Monika, 1996. Mitä teemme lasten kysymyksille? Lasten ja ammattilaisten kohtaamisten merkitysulottuvuuksia. Stakes tutkimuksia 66. Gaudeamus. Jyväskylä.

Riihelä Monika, 2000. Leikkivät tutkijat - kirja & video. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Riihelä Monika, 2001. Storycrafting - video & text. Stakes. Children are Telling.

Rutanen Niina, 2000. Kivi ois muurahaiselle vuori. Pienten lasten käsityksiä matematiikasta ja luontoilmiöistä. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Stern Daniel, 1992. Maailma lapsen silmin. Mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. Juva:WSOY. M. Riihelä 2001

Sadutusta on käytetty soveltaen esimerkiksi erityisopetuksen 8. luokalla.

Kulttuurinen vaikuttaminen

Kulttuurisella vaikuttamisella tarkoitetaan tässä sitä, että lapset ja nuoret kirjoittavat itse runoja, lauluihin sanat ja säveltävät ne. Nuoret voivat kirjoittaa myös näytelmiä ja näytellä ne itse. Erilaiset tarinat samoin kuin runot voidaan koota pieniksi kirjoiksi. Maalaustaide avaa myös mahdollisuuden vaikuttaa. Näistä aiheista voi järjestää vaikuttamistapahtuman tai useampia.

Elävä kirjasto

Elävässä kirjastossa kirjoina toimivat ihmiset, jotka ovat valinneet ”nimekseen” aiheen, josta he haluavat jakaa tietoa toisille ihmisille. ”Kirjat” istuvat ryhmässä lainattavana. Kirjastossa on kirjastonhoitaja, jolta ”kirjoja” lainataan esim. puoleksi tunniksi ja hänet palautetaan laina-ajan päättyessä yhtä hyvässä kunnossa kuin lainattaessa.

Elävä kirjasto voi toimia erilaisilla festivaaleilla ja yleensäkin massatapahtumissa.

Sovelluksia: Elävä kirjasto voidaan järjestää esimerkiksi nuorten ja vanhempien välisen tiedon jakamisessa vanhempainiltojen teemana tai kahden eri luokan välillä vaikka kuudennen ja seitsemännen luokan kesken, jolloin aiheena voisi olla siirtyminen alakoulusta yläkouluun. Kirjastot voisivat järjestää lainan päivänä ”Elävän kirjaston” palveluja.

Abergel, Ronni & Rothemund, Antje & Titley, Gavan & Wootsch, Peter (2005). Elävä kirjasto. Järjestäjän käsikirja. Norden. Pohjoismainen ministerineuvosto.
<http://www.norden.org/pub/kultur/barn/fi/ANP2005762.pdf>

Nuorten osallistumis- ja vaikuttamispeli

Menetelmä on kehitetty Lahdessa (Lahti Games) ja se on toiminnallinen nuorten osallistumis- ja vaikuttamispeli. Peli on suunnattu erityisesti yläkoulun 8.-9. luokkien oppilaille ja se integroituu hyvin sekä äidinkielen että yhteiskuntaopin opintoihin koulussa.

Osallistumis- ja vaikuttamispeli on helppo tapa harjoitella itselle ja ryhmälle tärkeiden asioiden hoitamista ja asioimista virastoissa, erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Pelin tavoitteena on herättää nuorten kiinnostus ottamaan kantaa kaupungin yhteisiin asioihin: millainen on nuorten kaupunki, rakennetaanko skeittipuisto vai määrätäänkö nuorille ulkonaliikkumiskielto viikonlopuiksi, mitä tehdään roskaamiselle. Tavoitteena on myös, että nuoret oppivat hoitamaan asioitaan kaupungin virastoissa.

Keskeisellä sijalla pelissä on oman mielen muodostaminen, sen ilmaiseminen, ryhmässä toimiminen ja vuorovaikutustaidot.

Menetelmä tarjoaa kokemuksia, miten eri virastoissa toimitaan ja miten siellä voi vaikuttaa omiin tärkeisiin asioihin. Nuorille annetaan ryhmissä tehtäviä, joita he lähtevät toimittamaan. Virastoissa voi toimia virkailijana esimerkiksi lasten vanhempia tai muita aikuisia, jotka antavat ryhmille pisteitä heidän toiminnastaan.

Lopuksi tehtävät käydään yhdessä läpi ja keskustellaan onnistumiset ja epäonnistumiset.

Lahden kaupungin nuorisopalvelut on tuottanut materiaalia osallistumiseen ja vaikuttamiseen, kiusaamiseen sekä ilkivaltaan.

Sovellus: Osallistumis- ja vaikuttamispelejä voi käyttää 9. luokilla, ammattikoulujen sekä lukioiden oppilaille kullekin ryhmälle soveltaen. Kiusaamiseen kohdistettua peliä voi käyttää ala- ja yläkoulujen oppilaille sekä heidän vanhemmilleen. Pelejä voi soveltaa myös mm. kesätyöpaikan hankkimiseen tai nuorten itsenäiseen rahankäyttöön.

Lahden kaupungin nuorisopalvelut
www.nuorilahti.net

Avartti – nuoret sen tekevät!

Avartti on kansainvälinen 14-25 –vuotiaiden toimintaohjelma, jonka tavoitteena on tukea nuoren kasvua, aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistumista. Toiminnassa nuori oppii hyödyllisiä taitoja sekä ottamaan vastuuta muista ihmisistä ja ympäristöstä. Avartti tunnetaan maailmalla nimellä The International Award for Young People.

Avartti on yksi tapa tehdä nuorisotyötä, joka perustuu olemassa olevien järjestöjen ja organisaatioiden yhteistyöhön. Avartin suomalaisen mallin kehittäminen kuuluu opetusministeriön kehittämishankkeisiin. Suomessa Avartti-toiminnasta vastaa Opetusministeriön nuorisoyksikkö ja ohjelman kehittämisestä ja koordinoinnista huolehtii Avartti-komitea. Tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys, vapaaehtoisuus ja kansainvälisyys ovat Avartin avainsanoja. Avartissa jokainen toteuttaa omaa yksilöllistä ohjelmaa kilpailematta muiden osallistujien kanssa. Siinä saa myös mahdollisuuden suunnitella ja toteuttaa toimintaa yhdessä muiden nuorten kanssa. Avartissa voi aloittaa uusia harrastuksia tai vaikkapa pukea entiset mielipuuhat Avartti-ohjelman muotoon. Harjoitusten tavoitteena on nuoren omien rajojen löytäminen ja saavutuksista nauttiminen.

Ohjelma aloitettiin Isossa-Britanniassa vuonna 1956 ja se toimii nykyään noin 120 maassa. Vuosittain siihen osallistuu noin puoli miljoonaa nuorta eri puolilla maailmaa. Avartti perustuu saksalaisen, tohtori Kurt Hahnin kehittämään elämyspedagogiikkaan.

Avarttiin kuuluu kolme tunnustustasoa: pronssitaso, hopeataso ja kultataso. Jokainen taso sisältää neljä toimintoa: liikunta, palvelu, taito ja seikkailu.

Jokainen nuori (14-25-vuotias) valitsee itselleen sopivan ja mielenkiintoisen liikuntamuodon, palvelutehtävän sekä taidon, jota haluaa opetella. Hän laatii itselleen tavoitteen jokaisessa toiminnossa. Pronssitasossa näitä asioita tehdään viikottain kolmen kuukauden ajan (yhtä 6 kk). Kuuden kuukauden päästä Avartti-ryhmä tekee yhden yön seikkailun yhdessä. Näiden suoritusten jälkeen nuori saa pronssisen mitalin, jonka ojentaa joku vaikutusvaltainen henkilö.

Prossitason jälkeen aikaisintaan 15-vuotiaana nuori voi aloittaa hopeatason (samat toiminnot) suorittamisen, mikä kestää 6 kk. Tästä aloittamisajankohdasta 6 kk:n jälkeen Avartti-ryhmä suorittaa kahden yön seikkailuosion. Hopeamitalin ojentaa joku vaikutusvaltainen henkilö.

Hopeatason suorittamisen jälkeen 16-vuotiaana on vuorossa kultataso, missä kertautuu aikaisemmat toiminnot. Kultatasolla neljän toiminnon (liikunta, palvelu, taito ja seikkailu) lisäksi nuori osallistuu yhteistoiminnalliseen ja yleishyödylliseen projektiin. Projekti suunnitellaan ja tehdään vieraassa ympäristössä uusien ihmisten kanssa. Projekti voi olla myös kansainvälinen, mikä mahdollistaa osallistujien kulttuurien välistä oppimista. Kultaisen mitalin luovuttaa joku vaikutusvaltainen henkilö.

Kun nuori on saavuttanut asettamansa tavoitteet, suorittaa hän itsearvioinnin. Ohjauksesta vastaava aikuinen käy nuoren kanssa palautekeskustelu ja arvioinnit kirjataan nuoren Saavutusten kirjaan, jota nuori voi käyttää hyödykseen esimerkiksi työ- tai koulutuspaikkaa hakiessaan. Nuoren saavutukset ja kehittyminen harrastustoiminnassa kuvaavat nuoren vahvuuksia ja sitoutuneisuutta pitkäjänteiseen toimintaan. (www.avartti.fi)

Mahis-toiminta

Mahis-toiminta edistää sosiaalista vahvistamista innostamalla vaikeassa elämäntilanteessa olevia 13-17 –vuotiaita nuoria omaehtoiseen vapaa-ajantoimintaan, jonka nuoret suunnittelevat ja toteuttavat itse.

Toiminta tukee nuorten tekemällä oppimista, tarjoaa onnistumisen kokemuksia ja sen kautta vahvistaa oman elämän hallintaa. Toiminta tarjoaa myös vapaaehtoisille, koulutetuille aikuisohjaajille tukea työssään kohderyhmään kuuluvien nuorten kanssa.

Mahis-toiminta on ollut esimerkiksi kesäkioskin pitämistä mökkiläisille, tyttöryhmiä, katukoristurnauksia, eräseikkailuja, liikenneturvallisuuspäiviä, demolevyjä, nukketeatteria, koulukiusattujen kerhoja, harrastuksiin tutustumista jne.

Nuorten omaehtoisissa ryhmissä tukijoina, kannustajina ja rohkaisijoina toimivat koulutetut, vapaaehtoiset aikuisohjaajat. Ohjaajan kanssa ryhmä voi hakea Nuorten Akatemialta 500 euron toimintatukea projektinsa kuluihin.

www.nuortenakatemia.fi

http://www.nuortenakatemia.fi/sivu.php?artikkeli_id=291

http://www.nuortenakatemia.fi/sivu.php?artikkeli_id=288
http://www.nuortenakatemia.fi/index.php?lk_id=53

5 Osallisuuden foorumeita

Alaluokkien oppilaskuntien hallitusten tapaaminen

Alaluokkien oppilaskuntien hallitusten yhden päivän kestäviä yhteistapaamisia. Tapaamisten tavoitteena on tutustuttaa alakoulujen hallitusten jäsenet toisiinsa sekä koulutuksen antaminen jäsenille. Tapaamisissa tutustutaan toisiin toimintakokemusmenetelmin sekä annetaan koulutusta työpajoissa sihteereille, puheenjohtajille, tiedottajille sekä jäsenille.

Tapaamiset voidaan järjestetää yhteistyössä nuorisotyön ja oppilaskuntien ohjaavien opettajien kanssa.

Yläluokkien oppilaskuntien hallitusten tapaaminen

Yläluokkien oppilaskuntien hallitusten yhteistapaamisten tavoitteena on tutustuttaa yläkoulujen hallitusten jäsenet toisiinsa sekä koulutuksen antaminen jäsenille. Tapaamisissa tutustutaan toisiin toimintakokemusmenetelmin sekä järjestetään vaikuttajakurssi, missä annetaan pitkin vuotta koulutusta sihteereille, puheenjohtajille, tiedottajille sekä jäsenille. Vaikuttajakurssilla opetellaan tekemään myös mm. aloitteita, kirjoittamaan lehtiin sekä järjestämään tapaamisia. Kurssi tarjoaa mahdollisuuden myös hygieniapassin suorittamiseen.

Oppilaskuntien hallituksille voidaan järjestää koulutusta mm. osallistumis- ja vaikuttamispelin mukaisesti, jotta he oppisivat vaikuttamaan ja tietäisivät vaikuttamisen kanavat. Oppilaskuntien hallitusten toimintaa kehitetään heille tehdyn kyselyn perusteella yhteistyössä koulun ja nuorisotyön kanssa.

Tapaamiset ja koulutukset voidaan järjestää yhteistyössä nuorisotyön ja oppilaskuntien ohjaavien opettajien kanssa.

Nuorten yhteistyöryhmät

Alueittain voidaan järjestää ala- ja yläkoulujen sekä nuorisotalojen talotoimikuntien yhteisiä tutustumistilaisuuksia. Tavoitteena on mm., että alakoulujen pienet oppilaat oppivat jo varhain toimimaan ja vaikuttamaan isompien kanssa ja isommat oppilaat oppivat ottamaan huomioon myös pienempien mielipiteet. Jatkossa näihin alueryhmiin voi liittää myös nuorisovaltuuston, ammattiopiston ja lukion oppilaskuntien hallitusten edustajia, jolloin vaikuttamisen foorumi laajenee.

Yhteistyöryhmät voivat olla sekä alueittaisia että koko kaupungin kattavia ryhmiä.

Alueparlamentit

Alueparlamentit toteutetaan kouluilla tulevaisuusverstas-menetelmää käyttäen yhteistyössä nuorisotyöntekijöiden ja koulujen oppilaskuntien hallitusten kanssa. Toteuttamiselle laaditaan aikataulu esimerkiksi seuraavasti:

Toukokuu	Ilmoittautuminen
Vko 37	Infot oppilaskuntien hallituksille, opettajille ja oppilaille
Vko 38	Työskentely luokissa <i>Tulos: 1 koulun kohde ja 1 alueen kohde/luokka</i>
vko 39	Koulun ehdotukset oppilaiden nähtävillä
vko 41	Äänestykset kouluilla (<i>Oppilaskuntien hallitukset toteuttavat</i>)
vko 45	Alueparlamentti alueittain tai kaikkien alueiden yhteinen alueparlamentti

Toteuttaminen alkaa syyskuussa ja se päättyy marraskuussa järjestettävään alueelliseen tai koko kaupungin yhteiseen alueparlamenttiin, minkä puheenjohtajana toimii esimerkiksi kaupunginjohtaja, kaupunginvaltuuston tai kaupunginhallituksen puheenjohtaja. Koulut ilmoittautuvat mukaan aina keväisin.

Alueparlamenttien käyttöön olisi hyvä saada talousarvioon oma toimintaraha.

Työskentely luokissa:

Työskentely luokissa tapahtuu tulevaisuusverstas-menetelmällä, mikä on selostettu kohdassa "Osallistavia menetelmiä".

Mikäli tässä vaiheessa halutaan oppilaille antaa kokemus vaaliurnalla äänestämässä, voidaan parantamishdotuksia ottaa esimerkiksi 5 kappaletta, joilloin äänestys voidaan suorittaa. Tämän jälkeen pidetään äänestys, mikä voi tapahtua, kuten vaaleissa. Luokassa on äänestyskoppi, vaalitoimitsijat, nimiluettelo luokan oppilaista, vaaliurna sekä leimasin. Ennen äänestystä opettaja käy läpi äänestyksessä yleensä hyväksyttävät tavat, kuten äänestyslippuihin tehtävät hyväksyttävät merkinnät, äänestyslippujen hylkääminen jne.

Äänet lasketaan ja eniten ääniä saanut ehdotus tulee luokan parantamishdotukseksi, mikä laitetaan koko koulun nähtävälle yhdessä kaikkien muidenkin luokkien ehdotusten kanssa.

Koulun ehdotuksen äänestäminen:

Koulun ehdotuksesta äänestäminen tapahtuu samalla tavalla kuin luokissa, mutta äänestäjinä ovat oppilaskuntien hallitusten jäsenet eli luokkien edustajat. Mikäli koulu haluaa, voidaan luokkien ehdotuksista pitää markkinointitilaisuus, missä luokkien edustajat saavat esitellä ehdotustaan ja kertoa sen paremmuudesta. Luokkien edustajan on kuitenkin äänestettävä luokan ehdotusta, ei omaansa. Eniten ääniä saanut koulun ehdotus pääsee koko kaupungin pikkuparlamenttiin.

Alueparlamentti:

Kaupungintalon valtuustosalissa pidettävässä Alueparlamentissa on edustettuna alueen koulujen tai kaikkien Kajaanin koulujen oppilaat (esimerkiksi edustajia oppilaskuntien hallituksista), jotka jokainen vuorollaan mainostavat oman koulunsa ehdotusta. Käytössä on kaupunginvaltuuston budjetissa määrätty rahasumma alueparlamentin käyttöön. Lopuksi pidetään äänestys. Mikäli äännet menevät tasan jonkun ehdotuksen kohdalla, suoritetaan näiden välillä uusintäänestys.

Mikäli on useita hyviä ehdotuksia, voivat oppilaat äänestää, että varattu rahasumma voidaan jakaa myös useammalle hyvälle ehdotukselle eli useammalle koululle.

7. luokkien parannusehdotus

7. luokkien parannusehdotus pohjautuu tehtyyn ”Hyvinvointiprofiili”-kyselyyn.

Kouluyhteisön hyvinvointi

7.-luokille kysely

Kouluyhteisön hyvinvointia lähdetään kehittämään kouluterveyslähettilään ehdotuksen pohjalta kajaanilaisilla 7. luokilla.

ATK:lla toteutettava ”Hyvinvointiprofiili” –kartoitus tehdään 7. luokkalaisille syksyisin. Terveystiedon opettajat käyvät Oppilaiden kanssa läpi hyvinvointiprofiilin tulokset. Tuloksia hyväksi käyttäen oppilaat tekevät luokittain parantamisehdotuksensa, joista luokat valitsevat luokkansa ehdotuksen. Kaikkien 7. luokkien edustajat esittelevät ehdotukset koulun oppilaskunnan hallitukselle, joka valitsee toteutettavan ehdotuksen, mikä vastaavasti esitellään oppilashuoltoryhmälle. Oppilashuoltoryhmä päättää ehdotuksen toteuttamisesta koko koululla.

Vastaavanlainen kysely vanhempien näkökulmasta voidaan haluttaessa suorittaa myös vanhemmille ja työntekijöille. Kyselyn tulosten pohjalta on mahdollisuus järjestää opettajien ja nuorisotyöntekijöiden johdolla tilaisuus oppilaille ja vanhemmille erikseen sovittavalla osallisuus-menetelmällä. Oppilaat ja vanhemmat sitoutuvat toteuttamaan terveyttä edistävää toimintaa yhdessä ja erikseen.

<http://www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili/info.php?lang=>
sähköposti: anne.konu@uta.fi

9.-luokille ja vanhemmille kysely

Vastaava kysely on mahdollista toteuttaa myös 9. luokilla ja heidän vanhemmilleen. Pohjana on joka toinen vuosi toteutettava kouluterveyskysely. Oppilaat ovat lähtemässä peruskoulusta. He eivät suinkaan ole aikuisia ja valmiita maailmalle. Kyselyllä olisi hyvä kartoittaa sekä oppilaiden että heidän vanhempiensa mielipiteet, asenteet, motivaatiot peruskoulun jälkeiseen elämään. Asioita käsitellään osallisuuden menetelmin oppilaiden ja vanhempien kanssa sekä erikseen että yhdessä.

Vertaissovittelu

Vertaissovittelu on opetusministeriön ja Suomen Sovittelutoiminnan tukemaa toimintaa. Kouluille tarjotaan mahdollisuutta ottaa käyttöön vertaissovittelu, minkä avulla parannetaan lasten ja nuorten keskuudessa tapahtuvaa kiusaamista ja pienempiä riitatilanteita. Yläkoulujen 7.-9. -luokkien sekä alakoulujen 4.-6. -luokkien oppilaita koulutetaan vertaissovitteluun yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa.

Vertaissovitteluun olisi hyvä nimetä jokaiselta koululta vastuuopettaja. Näille opettajille annetaan mahdollisuus yhteisiin tapaamisiin toiminnan suunnittelun merkeissä kaksi kertaa vuodessa. Vertaissovittelijoille järjestetään säännöllistä koulutusta.

<http://www.sovittelu.com/Vertaissovittelu/vertaissovittelu.htm>

Tukioppilastoiminta

”Tukioppilas- ja tutortoiminnasta on vakiinnutettava osaksi koulun pysyvää toimintaa siten, että se on aikuisten hyvin organisoimaa nuorten toimintaa. Hyvien tulosten saavuttamiseksi ja tukioppilaiden jaksamisen turvaamiseksi on tukioppilastoiminnalla oltava vahva aikuisten tuki. Tukioppilaiden valmentamisesta ja koulutuksesta on huolehdittava yhteistyössä toimintaa organisoivien järjestöjen kanssa. Tukioppilastoimintaa tulee edelleen laajentaa myös peruskoulun alemmille luokille, jolloin vanhemmat oppilaat voivat olla koulun aloittavien tukena.

(Nuorten osallisuuden edistämisen yhteistyöhanke 4.6.2002. Liite 2. Työryhmä 2:n ehdotukset nuorten osallisuutta lisääviksi toimiksi. 5.)

Tukioppilaille järjestetään säännöllistä koulutusta, kuten myös vertaissovittelijoille ja oppilaskuntien hallitusten jäsenille.

Tukioppilastoimintaan olisi hyvä nimetä jokaiselta koululta vastuuopettaja. Näille opettajille annetaan mahdollisuus yhteisiin tapaamisiin toiminnan suunnittelun ja kehittämisen merkeissä kaksi kertaa vuodessa.

<http://www.mll.fi/toiminta/tukioppilastoiminta/>

Nuorisotaloilla toimivien järjestöjen kuuleminen

Nuorisotaloilla toimivat järjestöt kuuluvat näihin demokraattisiin lähiyhteisöihin. Näille toimijoille yhdessä nuorisotalojen henkilökunnan kanssa on hyvä järjestää yhteisiä neuvonpitoilaisuuksia noin kaksi kertaa vuodessa. Näissä tilaisuuksissa on mahdollista käyttää osallistavia menetelmiä, joiden avulla saadaan hyvää yhteistyötä aikaan.

Nuorisotalotoiminta

Osallistava toiminta voi olla koko nuorisotalon toiminnan ideointia, suunnittelua, päätöksentekoa ja arviointia, jossa nuoret ovat toimijoita ja työntekijät ovat aktivoijia ja osallisuuden mahdollistajia sekä tukijoita.

Avoimet keskustelut

Nuorisotalot ovat nuorten osallisuusareenoina lähidemokraattisia yhteisöjä. Nämä yhteisöt voivat vaikuttaa siihen, miten ja mitä asioita tehdään. Jokaisen tieto, näkemys ja mielipide on yhteisössä tärkeä. Nuorisotaloilla voidaan järjestää avoimia keskusteluja ja siellä voidaan arvioida asioiden tilaa ja tuoda esille vaihtoehtoisia tavoitteita ja toimintamalleja.

Talokokous

Talokokoukseen kuuluu kaikki nuorisotalolla toimivien järjestöjen, yhdistysten edustajat sekä nuoret. Talokokous pidetään aina kaikkien nuorisotalon käyttäjien kanssa yhdessä.

Talokokous kokoontuu säännöllisesti 2-4 kertaa vuodessa.

Talotoimikunta

Nuorisotalon talotoimikunta koostuu nuorisotalolla käyvistä nuorista. Talotoimikunta voi kokoontua paljon useammin kuin talokokous jopa viikottain.

Työryhmä

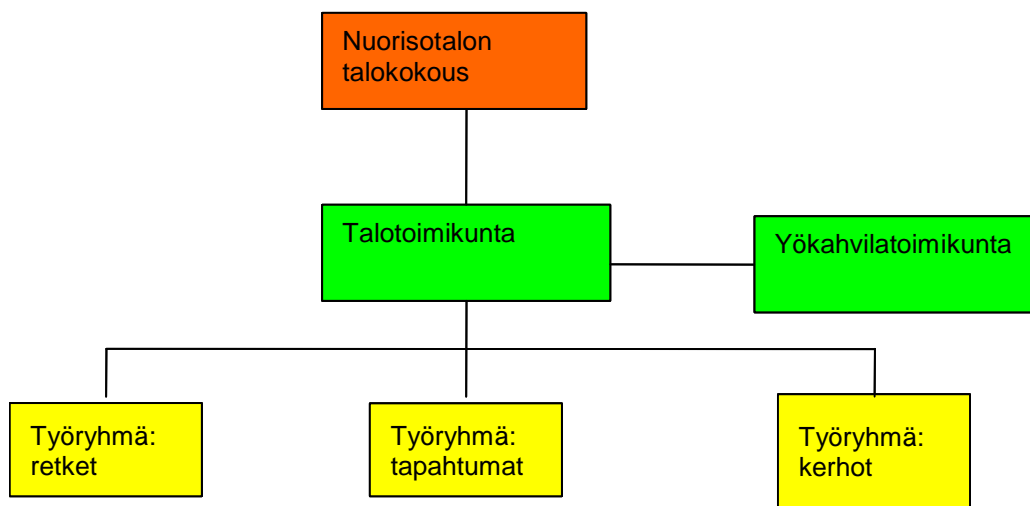
Talotoimikuntien alaisena voi toimia työryhmiä, jotka olisivat talotoimikuntien ”työrukkasia” ja ne voisivat olla esimerkiksi kerhoja, joita nuoret itse pitäisivät. Työryhmiä voi perustaa myös tarpeen mukaan esimerkiksi retkien tai tapahtumien järjestämiseen.

Yökahvilatoimikunta

Yökahvilassa käy yläasteikäisiä nuoria ja he voivat valita keskuudestaan yökahvilatoimikunnan, mikä vastaisi yökahvilatoiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä yökahvilasta vastaavan nuoriso-ohjaajan kanssa. Yökahvilatoiminta on osa nuorisotalotoimintaa. Yökahvilatoimikunta voidaan rinnastaa talotoimikuntaan.

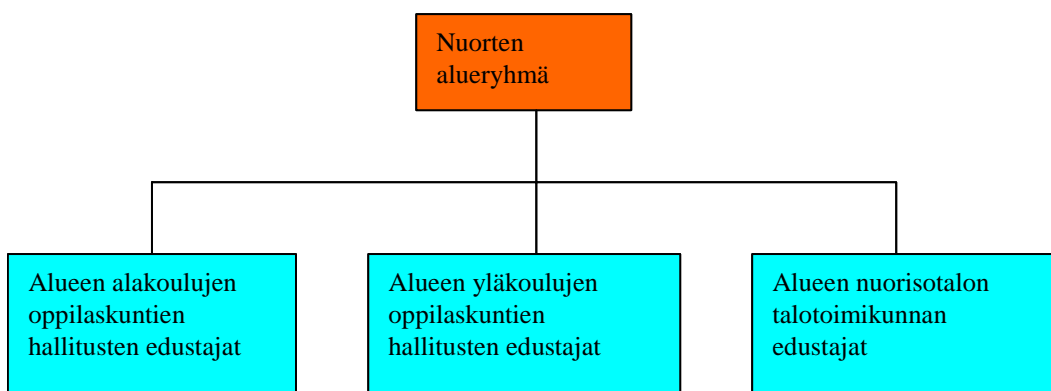
Vaikuttajaryhmiin valinta

Talotoimikuntaan ja työryhmiin valitsemisessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että näiden jäsenet eivät saisi kuulua esimerkiksi nuorisovaltuustoon eikä oppilaskunnan hallitukseen. Tällä tavoin useammat nuoret saisivat osallistua ja olla vaikuttamassa asioihin. Toisaalta nuorisovaltuuston, oppilaskuntien, talotoimikuntien ja nuorisotalojen työryhmien kanssa on hyvä järjestää yhteisiä kokouksia, koulutuksia ja tapahtumia yhteistyön kehittämiseksi.



Nuorten alueryhmä

Nuorten alueellisessa vaikuttamisessa ja yhteistyössä alueen koulujen oppilaskuntien edustajat ja nuorisotalon edustajien yhteinen alueryhmä olisi hyvä kokoontua yhteiseen neuvonpitoon muutaman kerran vuodessa. Alueryhmän kokouksissa voidaan käsitellä alueen viihtyisyyttä, ongelmia, erityispiirteitä tai tapahtumia. Alueryhmä voi kutsua kokouksiin esim. alueen asukasyhdistyksen ja vanhempainyhdistyksen edustajia.



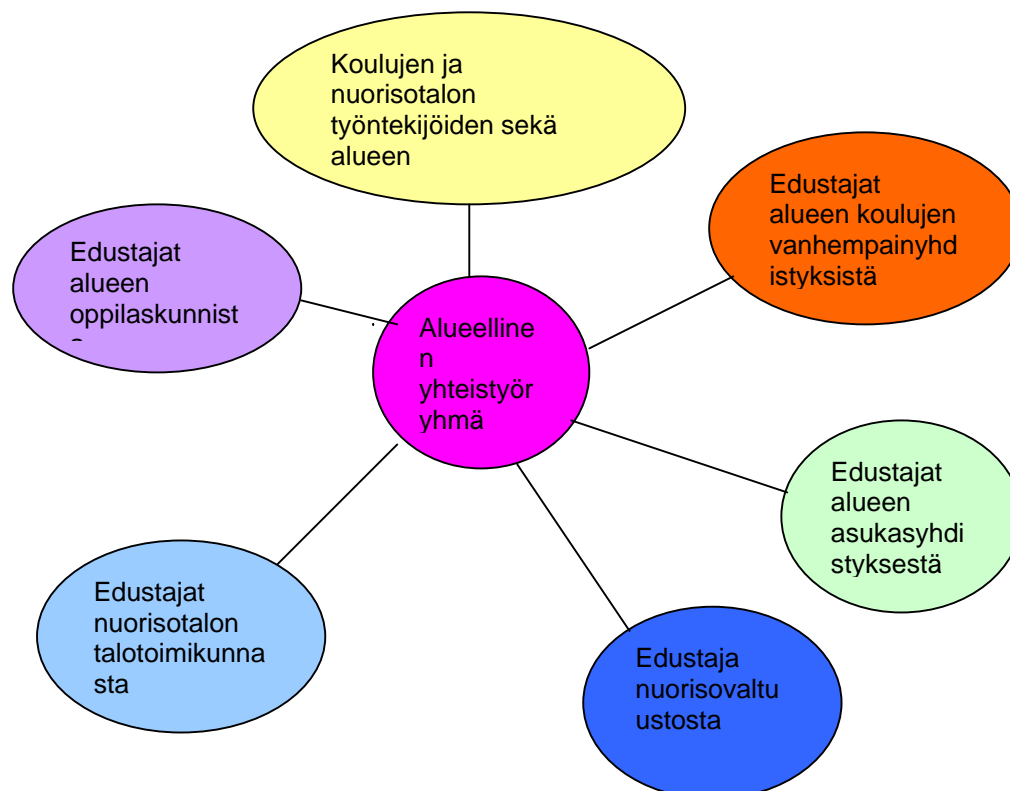
Vanhempainyhdistykset toimintaan nuorten kanssa

Vanhemmat ovat monesti huolissaan lastensa vapaa-ajanvietosta ja heidän koulunkäyntiinsä liittyvissä asioissa. Heille tulisi tarjota mahdollisuus olla osa alueen yhteisöä siten, että heidän mielipiteensä ja huomionsa myös asuinalueelta koskevista epäkohdista voitaisiin ottaa käyttöön. Heidät olisi saatava mukaan myös toimimaan eikä vain ehdottamaan. Yhteistyö oppilaskuntien, nuorisotalojen talotoimikuntien ja alueryhmien kanssa.

Vanhempainneuvostojen/vanhempainyhdistysten kouluttaminen ja aktivoiminen osallisuuteen tulisi käynnistää.

Lähidemokratiatoiminta

Kajaanin lasten ja nuorten ohjelman 2004-2008 yhtenä kärkihankkeena on lähidemokratiatoiminnan käynnistäminen. Siinä on ehdotettu ammatillisten yhteistyöryhmien perustamista. Näihin yhteistyöryhmiin kuuluu edustajat mm. alueen asukasyhdistyksestä, kylätoimikunnasta, koulujen vanhempainyhdistyksestä, muista alueella toimivista järjestöistä sekä ammatillisista yhteistyöryhmistä esimerkiksi päivähoito, perusopetus, nuorisotyö, sosiaalityö, poliisi ja seurakunta. Näissä yhteistyöryhmissä tulisi olla myös lasten ja nuorten edustus esimerkiksi alueen oppilaskuntien hallituksista, nuorisotalojen talotoimikunnista sekä alueella asuvien nuorisovaltuuston jäsenien edustus.



Kajaanin lasten ja nuorten ohjelma 2004 – 2008, Kajaanin lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunta.

Alakoulujen 1. luokkien vanhempien ryhmäyttäminen

Alakoulujen 1. luokkien ensimmäinen vanhempainilta voitaisiin pitää tutustumisiltana ja se voitaisiin järjestää pääasiassa erilaisilla toimintakokemusmenetelmillä. Vanhempainilta järjestettäisiin ja suunniteltaisiin luokkien opettajien ja alueen nuorisotyöntekijöiden kanssa yhdessä ja ilta voisi kestää noin kolme tuntia.

Aluksi vanhemmat kokoontuvat koulun saliin, jossa heille kerrotaan illan teema ja työskentelytapa. Vanhemmat siirtyvät luokittain oman lapsensa opettajan johdolla. Luokissa vanhemmat jaetaan ryhmiin toimintakokemusmenetelmin vaihtaen ryhmien kokoonpanoa. Tällä tavoin he oppivat tuntemaan toisensa paremmin ja pystyvät jatkossa työskentelemään lasten parhaaksi. Lopuksi kokoonnutaan saliin yhteiseen päätökseen. Salissa vetovastuussa on alueen nuorisotyöntekijät. He myös kiertävät kaikissa luokissa. Tällä tavalla myös vanhemmat ja nuorisotyöntekijät oppivat tuntemaan toisensa.

Tämä menetelmä vahvistaa ja tukee vanhempien roolia sekä parantaa vanhempien välistä vuorovaikutusta, vanhemmuutta sekä tehostaa perheiden mahdollisuutta saada vertaistukea.

Yläkoulujen 7. luokkien vanhempien ryhmäyttäminen

Yläkoulujen 7. luokkien vanhemmat voisi ryhmäyttää syksyllä elokuussa samaan aikaan, kun ryhmätetään myös 7. –luokkien oppilaat. Vanhempainilta toteutetaan samalla tavalla kuin 1. –luokan vanhempainilta.

Ystävän varjo, DVD-elokuva

Ystävän varjo, DVD-elokuva, on valistuselokuva terveistä elämäntavoista. Siinä käsitellään mm. tupakointia, päihteitä, ystävyyttä, ruokailua, liikuntaa. Elokuvan kesto on 30 minuuttia. Se on valmistunut Kajaanin kaupungin nuorisotyön ”Terveet elämäntavat”-projektissa ja näyttelijöinä ovat kajaanilaiset nuoret.

Seitsemäsluokkalaisten oppilaiden ja vanhempien kanssa järjestetään yhteinen vanhempainilta, minkä pohjana on ”Ystävän varjo” –elokuva, siihen liittyvä materiaali sekä ”Hyvinvointiprofiilin” kyselyn tulokset.

Oppilaat ja vanhemmat katsovat videon yhdessä vanhempainillassa. Aika tulisi järjestää siten, että ilta-aika olisi oppilaille kouluaikaa. Videon katselun jälkeen oppilaat menevät omaksi ryhmäksi luokkaan ja vanhemmat omaksi ryhmäksi toiseen luokkaan. Mukana on nuorisotyöntekijöitä. Videon pohjalta keskustellaan molemmissa ryhmissä erikseen ja sitten lopuksi myös yhdessä.

Elokuvasta on tulossa aineisto, mikä soveltuu 5.-6. –luokkien käyttöön.

Elävä kirjasto

Elävän kirjaston menetelmä antaa hyvät osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Sitä voidaan käyttää mm. vanhempainilloissa yhdessä 8.-luokkien oppilaiden kanssa. Niin oppilaat kuin vanhemmat sekä opettajat ja alueen nuorisotyöntekijät ovat eläviä kirjoja, jotka haluavat jakaa kokemuksiaan puolin ja toisin. Tällä tavalla rikastutetaan ja kartutetaan niin nuorten kuin aikuisten kokemusmaailmaa sekä opitaan tuntemaan toisemme paremmin.

Elävä kirjasto –menetelmästä on hyvä järjestää kurssi sekä oppilaille että vanhemmille. Elävän kirjaston menetelmästä enemmän kohdassa ”Osallisuuden menetelmiä”.

Sovelluksia: Elävän kirjaston menetelmää soveltaen voidaan jakaa tietoa terveydestä, päihteistä, ravinnosta, poliisin työstä, sosiaalipalveluista. Nuorten ja vanhempien välinen kokemusten ja tiedon jakaminen. 6. ja 7. luokkien oppilaiden välinenkokemusten ja tiedon vaihtaminen yläkouluun siirtymävaiheessa keväisin.

Osallistumis- ja vaikuttamispelit

Osallistumis- ja vaikuttamispelin avulla 9.-luokkien oppilaille annetaan tietoa mm. virastoissa asioimisesta ja vaikuttamisesta omiin asioihin yksin tai ryhmässä. Virastojen työntekijöinä voivat toimia muun muassa nuorten vanhemmat, nuorisotyöntekijät, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston työntekijät.

Tämä peli voi pohjautua oppilaille ja vanhemmille tehtyyn kyselyyn syksyllä ennen tätä vanhempainiltaa.

Alaluokkien oppilaille ja heidän vanhemmilleen voidaan järjestää kiusaamiseen liittyvä osallistumis- ja vaikuttamispeli luokkien toivomuksesta tarpeen mukaan.

Avartti-toiminta

Avartti-toiminta on osallisuutta, missä nuoret itse suunnittelevat ja toteuttavat toimintaansa. Toiminta on hyvää osallisuutta ja vaikuttamista oman elämän hallintaan. Sitä on hyvä tarjota jo 8. ja 9.-luokkalaisille. Avartti-toiminnasta enemmän kohdassa ”Osallistavia menetelmiä”.

Järjestöjen tapaamiset

Järjestöjen yhteisissä kokoontumisissa edustajat kartoittavat itse hankkeet, kerhot, koulutustarpeet sekä tapahtumat. Järjestöt suunnittelevat ja järjestävät yhteistyössä tapahtumia ja koulutuksia, jolloin niin asiakkaat kuin järjestöjen vapaaehtoisväki hyöttyy.

Lasten valtuusto

Nuorisovaltuuston rinnalle voidaan perustaa alakoulujen oppilaskuntien edustajista koostuva lasten valtuusto, mikä kokoontuu 1-2 kertaa vuodessa.

Esimerkkinä Tampereen Lasten Parlamentti, mikä koostuu 1.-6. –vuosiluokan kouluista valitusta edustajistosta. Lasten Parlamentti ajaa lasten ja nuorten asioita Tampereella ja sen toimikausi on kaksi kalenterivuotta.

<http://www.tampere.fi/lastenparlamentti>

Kulttuurinen vaikuttaminen

Kulttuurisella vaikuttamisella tarkoitetaan tässä mm. runoin, lauluin, näytelmin, kirjoittamalla vaikuttamista. Peruskoulujen opetussuunnitelmaan sisällytetään vaikuttaminen ja sitä voi tehdä kulttuurisesti esim. piirustustunneilla, laulutunneilla, äidinkielen tunneilla. Yhteistyötahoja koulujen kanssa voivat Kajaanissa olla eri kulttuurilaitokset, järjestöt ja nuorisotyö.

Joka vuosi järjestetään Kajaanissa kulttuuriviikko, jossa tarpeen mukaan mahdollisimman monet vaikuttamismuodot ovat esillä. Nuoret saavat itse, jos haluavat, esittää runonsa, esitellä kirjoitelmansa, näytellä kirjoittamansa näytelmän, tehdä näyttelyn piirustuksistaan tai bändit voivat esittää itse säveltämiään ja sanoittamiaan biisejä.

Lasten ja nuorten osallisuutta parhaimmillaan!

Nuorten Kaupunkifoorumi

Nuorten Kaupunkifoorumissa on edustajat kaikkien asuinalueiden nuorten vaikuttajaryhmistä sekä kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen edustajat. Nuorten Kaupunkifoorumiin voidaan kutsua myös hallintokuntien edustajia tarpeen mukaan. Suhde aikuisten ja nuorten määrässä voisi olla 50-100 nuorta ja 10-15 aikuista. Puheenjohtajana toimii kaupunginjohtaja. Nuorten Kaupunkifoorumi toimii lasten, nuorten, virkamiesten ja päättäjien keskustelufoorumina ja se voisi kokoontua 1-2 kertaa vuodessa.

Nuorten Kaupunkifoorumeissa on selkeät teemat, jotka ovat sidoksissa kaupungissa käytävään keskusteluun, muihin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin teemoihin tai nuorten toiveisiin.

Nuorten Kaupunkifoorumeissa opettajat ja nuorisotyöntekijät toimivat mm. sihteerinä sekä ennen foorumia käyvät nuorten kanssa läpi käsiteltäviä asioita sekä rohkaisevat nuoria puhumaan ja tuomaan omat näkemyksensä reippaasti esille.

Oulun kaupunki, Nuorisoasiainkeskus.

Vehviläinen, Jukka (2006). Nuorten osallisuushanke. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. (s. 86). Opetushallitus.

Nuorten seminaarit

Yleisiä nuorten kuulemistilaisuuksia voidaan järjestää 1-2 kertaa vuodessa. Ne voivat olla seminaarityyppisiä tilaisuuksia, joissa pidetään alustuksia ajankohtaisista aiheista. Sen jälkeen nuoret hajaantuvat työpajoihin. Työpajojen tulokset esitellään lopuksi kaikille osanottajille ja tiedotusvälineille.

Nuorten seminaarit on tarkoitettu kaikille nuorille.

Suuntis –nivelevaihe peruskoulun jälkeen

”Koulutukseen hakematta jättäneiden ja koulun keskeyttäneiden nuorten tilanteeseen pitää puuttua tarpeeksi varhain. Siksi kuntiin tarvitaan seurantajärjestelmä, joka toimisi yhteistyössä peruskoulun, toisen asteen koulutuksen, nuorisotyön ja sosiaalityön kanssa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneille nuorille tulee tarjota toiminnallista, valmentavaa koulutusta, joka tarjoaa sekä eväitä elämää varten että tietoa koulutusmahdollisuuksista.” (Nuorten osallisuuden edistämisen yhteistyöhanke 4.6.2002. Liite 2. Työryhmä 2:n ehdotukset nuorten osallisuutta lisääviksi toimiksi, 7.)

Suuntikseen voi tulla nuori, joka on peruskoulun jälkeen jäänyt koulutuksen ulkopuolelle tai toisen asteen opinnot ovat keskeytyneet. Nuorisotalolla järjestetään näille nuorille säännölliset tapaamiset, joissa tavoitteena on löytää nuorelle opiskelupaikka, tutustuttaa nuori työelämään ja eri harrastusmahdollisuuksiin. Nuoret saavat ohjatusti hakea itse tietoa koulutuksesta, työmahdollisuuksista ja vapaa-ajasta.

Tätä työskentelymuotoa tehostetaan ja syvennetään perustamalla ohjausryhmä, johon kuuluu edustajat perusopetuksesta, nuorisotyöstä, ammattiopistosta, lukiosta, työvoimatoimistosta, poliisista ja sosiaalitoimesta. Nämä edustajat pitäisivät kokousta säännöllisesti ja ohjaisivat nuoria tähän toimintaan ja suunnittelisivat asioita, mistä nuorille olisi hyvä tiedottaa. Ohjelmassa olisi säännölliset tietoiskut ja erilaiset tutustumiskäynnit työpaikkoihin, työvoimatoimistoon, sosiaalivirastoon, kouluihin, vankilaan jne.

Nuorten vanhemmat ”vieritetään” mukaan esimerkiksi koulujen ja sosiaalityön avustuksella.

Suuntiksen mallina on ollut Turussa toiminnassa oleva ”Ohjaamo”.
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=64923&nodeid=9297>
 Vehviläinen, Jukka (2006). Nuorten osallisuushanke. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. (46 – 50)

Kainuun nuorisofoorumi

Kainuun nuorisofoorumi järjestettiin keväällä 2007 jo 15. kerran. Nuorisofoorumi järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Nuorisofoorumiin osallistuu nuoria Kainuusta kaikista vaikuttajaryhmistä, muita nuoria toimijoita sekä myös kuntien päättäjiä. Foorumien ohjelmassa voi olla mm. työpajoja,

nuorten ja päättäjien välinen paneeli, työryhmien kokoontumisia sekä ryhmien koulutuksia.

Kainuun nuorisofoorumin periaatteena on saada nuorten ääni kuuluviin sekä vahvistaa päättäjien ja nuorten välistä yhteistyötä. Foorumin tavoitteena on keksiä uusia ideoita, joita aletaan ajamaan eteenpäin. Tavoitteena on myös luoda yhteistyötä Kainuun kuntien vaikuttajanuorten välille ja keksiä uusia ratkaisuja vanhoihin ongelmiin.

Kainuun nuorisofoorumissa on käsitelty mm. äänestysikärajan laskemista 16 vuoteen sekä East Uniten perustaminen.

East Unite

East Unite on kaikkien Kainuun vaikuttajaryhmien kattojärjestö, joka toimii Kainuun nuorten äänenä ja kokoaa Kainuun nuorten mielipiteet yhteen.

Koska Kainuun nuorisofoorumi järjestetään vain kaksi kertaa vuodessa ja vaikuttajaryhmien välillä pitäisi olla useamminkin vuoropuhelua ja nuorten asioiden pitäisi edetä myös nuorisofoorumeiden välillä, on tätä aukkoa paikkaamaan perustettu East Unite.

Jokainen vaikuttajaryhmä valitsee edustajansa East Uniteen, jonka tarkoitus on kokoontua noin kerran kuukaudessa lauantaisin Kajaanissa. Ennen kokousta edustajat selvittävät oman vaikuttajaryhmänsä mielipiteen ennen kokousta lähetetyn kokouskutsun asioista sekä tiedottaa kokouksen päätöksistä omalle vaikuttajaryhmälleen. Vaikuttajaryhmiltä voi myös tulla asioita East Uniten käsiteltäväksi.

Lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunta

Kajaanin lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunta on kaupunginhallituksen asettama toimielin vuosille 2005 – 2008.

Lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävänä on

- toimia kuntalaisten suorana osallistumisen ja vaikuttamisen kanavana lasten ja nuorten elämään liittyvissä asioissa
- Kajaanin lasten ja nuorten ohjelman 2004 – 2008 asioiden eteenpäin vieminen ja toteutumisen seuranta
- tehdä aloitteita ja kannanottoja lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi Kajaanissa
- lisätä yhteistyötä julkisen ja kolmannen sektorin sekä kaupungin eri hallintokuntien ja lautakuntien välillä lasten ja nuorten asioiden edistämiseksi

Neuvottelukunta on laatinut Kajaanin lasten ja nuorten ohjelman 2004 – 2008, minkä tavoitteena on, että Kajaani on kotikaupunki, jossa

- lapsilla ja nuorilla on virikkeinen ja turvallinen koti- ja elinympäristö
- lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja palveluita kehitetään heidän tarpeidensa pohjalta
- lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea vastuullisilta aikuisilta ja vanhemmilta
- lasten ja nuorten näkökulma on lähtökohtana kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa

Ohjelman kärkihankkeena on mm. lähidemokratiatoiminnan käynnistäminen, missä alueiden nuorilla on mahdollisuus olla vaikuttamassa elinympäristönsä asioihin. Muita kärkihankkeita ovat maakunnallinen nuorten tieto- ja neuvontakeskus, ammattistartin vakiinnuttaminen ja kehittäminen Kainuun ammattiopistossa, perhetyön ja perheiden kotihoidon järjestäminen sekä äiti-/isäverkkotoiminta

Ohjelma on luettavissa: www.kajaani.fi ->palvelut->nuorisotyö->Lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunta

Lasten ja nuorten asioissa voivat kuntalaiset tehdä aloitteita ja kannanottoja lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunnan omaan sähköpostiosoitteeseen: lapset.nuoret@kajaani.fi

LÄHTEET

Abergel, Ronni & Rothmund, Antje & Titley, Gavan & Wootsch, Peter (2005). Elävä kirjasto. Järjestäjän käsikirja. Norden. Pohjoismainen ministerineuvosto.

Corsaro William, 1997. The Sociology of Childhood. Thousands Ouks. Pine Forge Press.

Freire Paulo, 1972. Pedagogik för förtryckta. Stockholm: Gummesons.

Eriksson Esa & Arnkil Tom Erik & Rautava Marie. Ennakointidialogeja huolten vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja – ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. STAKESin työpapereita 29/2006. Helsinki 2006.

Flöjt, Anu (1999). Nuoret ympäristön kehittäjinä. Nuorten Ääni –ryhmien menetelmäopas. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke –katsaus. Helsinki.

Furman, Ben. Joka mokaa, ottaa vastuun. (video)

Gretschel, Anu (2007). Nuori, ei asiakkaaksi vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (2007). Nuorisotyötä on tehtävä. Mikkelin Ammattikorkeakoulu ja Nuorisotutkimusseura.

Gretschel, Anu (2002) ” Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen”, teoksessa Gretschel Anu (toim.), Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, (2002). Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Suomen Kuntaliitto (1 painos) Kuntatalon paino, Helsinki

Hanhivaara, Pirjo (2004). Nuorten osallisuus arjen käytänteiksi –koulutus –opetusmoniste. HUMAK

Heiska, K., Kontio, M., Majapuro, M. & Valtonen, A. 1990. Korkeakouluopiskelijan kokoustaito. Jyväskylän yliopisto. Korkeakoulujen kielikeskus. Kielikeskusmateriaalia 71.

Hirvihuhta, Harri & Ahola, Tapani. Vääryydestä vastuuseen – Oppilaan ohjaaminen ottamaan vastuuta teoistaan.

Horelli, Liisa (1994). Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto, Tutkimusraportti 3. Helsinki.

Horelli, Liisa & Kyttä, Marketta & Kaaja, Mirikka (2002). Lasten ja nuorten osallistumista tukevia menetelmiä teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humak. Suomen Kuntaliitto.

Kainuun kansalaisvaikuttamisen ohjelma 2006 – 2012. Kainuun maakuntavaltuusto 12.6.2006.

Kainuun nuorisotyön strategia 2006 – 2010.

Kajaanin lasten ja nuorten ohjelma 2004 – 2008, Kajaanin lapsi- ja nuorisoasiain neuvottelukunta.

Kajaanin kaupungin talousarvio 2007. Taloussuunnitelma 2007-2009.

Kansanen, A. 2002. Neuvottelu- ja kokoustaito. Porvoo: WSOY.

Karjula, Eeva (2006). Nuori kainuulainen – vastuullinen vaikuttaja. Kainuulainen uusi yhteiskuntaoppi. Oulun yliopisto, Kajaanin opettajankoulutusyksikkö. Esiselvitys 4.9.2006.

Karlsson Liisa, 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Hel. Yliopisto, kasvatustieteiden tutkimuskeskus. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Karlsson, Liisa (2003). Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. PS-Kustannus, Opetus.

Karlsson & Levamo & Siukonen (2006). Sinun, minun, meidän mango. Sadutusta yli kulttuurirajojen. Kokemuksia sadutuksesta kehitysyhteistyössä ja kansainvälisyyskasvatuksessa. Taksvärkki ry.

Lahden kaupungin nuorisopalvelut

Lunnas, K. 1994. Kokouskäytäntö. Helsinki: Opintotoiminnan keskusliitto.

Lehtonen, J. & Kortetjärvi-Nurmi, S. 1993. Neuvotellen tulokseen. Porvoo: WSOY.

Määttä, Pertti. Kajaanin Pietari Brahen koulun rehtori.

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla (2005). Osallistuva oppilas –yhteisöllinen koulu. Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2005:19. Yliopistopaino.

Nuorten osallisuuden edistämisen yhteistyöhanke 4.6.2002. Liite 2. Työryhmä 2:n ehdotukset nuorten osallisuutta lisääviksi toimiksi.

Nurmi Jonna (2003), "Nuorten poliittiseen sosiaalistumiseen, poliittiseen tietämykseen vaikuttavia tekijöitä", teoksessa Paakkunainen Kari (toim.), Kyllä politiikalle, mutta Nuoret ja eduskuntavaalit 2003, (2003) , s.77, 88-89, 90-91, Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisoasiainneuvottelukunta. Yliopistopaino oy. Helsinki.

Oulun kaupunki, Nuorisoasiainkeskus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.

Riihelä Monika, 1991. Aikakortit. Tie lasten ajatteluun. VAPK kustannus.

Riihelä Monika, 1996. Mitä teemme lasten kysymyksille? Lasten ja ammattilaisten kohtaamisten merkitysolottuvuuksia. Stakes tutkimuksia 66. Gaudeamus. Jyväskylä.

Riihelä Monika, 2000. Leikkivät tutkijat - kirja & video. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Riihelä Monika, 2001. Storycrafting - video & text. Stakes. Children are Telling.

Rutanen Niina, 2000. Kivi ois muurahaiselle vuori. Pienten lasten käsityksiä matematiikasta ja luontoilmiöistä. Stakes. Edita. Lapset kertovat.

Sillanpää, Keimo & Ålander, Tommi (2003). Arviointimenetelmien työkalupakki. Finnjet 10.-11.2.2003.

Stern Daniel, 1992. Maailma lapsen silmin. Mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. Juva:WSOY. M. Riihelä 2001

Tenhunen, M-L. & Tšokkinen, A. 1995. Viestijänä yhteisössä. Kokous- ja neuvottelutaito. Porvoo: WSOY.

Toijalan osallisuushanke 2006.

Vehviläinen, Jukka (2006). Nuorten osallisuushanke. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Opetushallitus.

Vesikansa, Sari (2002). Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Teoksessa Gretschel Anu (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Suomen Kuntaliitto: Helsinki.

Vesikansa, Sari (2000). Demokratia kouluissa ja nuorisotyössä. Helsingin kaupunki. Nuorisoasiainkeskus. Hesän Nuorten Ääni-kampanja. (moniste)

Vesikansa, Sari raportissa Kohti talodemokratiaa –kehittämispäivä. Nuorisotalo osallisuusareenana –koulutusprosessin raportointia, helmikuu 2003. Hesän Nuorten ääni –kampanja. Sari Vesikansa ja Maunulan, Pihlajamäen, Pakilan, Torpparinmäen, Cäpsän henkilökunnat.

Sähköiset lähteet:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731> (Luettu 18.4.2007)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365> (Luettu 18.4.2007)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072> (Luettu 18.4.2007)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Luettu 1.6.2007)

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2006/10/Perusopetuslakiin_saannos_oppilaskunnasta.html?lang=fi (Luettu 18.4.2007)

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf (Luettu 18.4.2007)

http://www.google.fi/search?hl=sv&q=Nuorten+osallisuuden+edist%C3%A4misen+yhteisty%C3%B6hanke&meta=lr%3DIlang_fi (Luettu 20.4.2007)

http://www.kainuu.fi/UserFiles/File/Kansalaisvaikuttaminen/Kainuun_kansvaik_ohj_2006_1_2_12062006.pdf (Luettu 22.5.2007)

<http://www.edu.fi/page.asp?path=498,24009,24538,24539,24644,24902>(Luettu 20.4.2007)

http://www.nuortenakatemia.fi/index.php?lk_id=51 (Luettu 20.4.2007)
<http://www.kielijelppi.fi/kokouslisatieto/aanestystavat> (Luettu 20.4.2007)
http://www.businessarena.fi/oppivat_alueet/learningcafe.htm (Luettu 20.4.2007)
http://www.tukkk.fi/pki/elmo/uusielmo/Kehittamistyokalut/Aluekoulutuskeskuksen_tyokalupakki.pdf (Luettu 20.4.2007)
www.pelastakaalapset.fi (Luettu 20.4.2007)
www.pesapuu.fi (Luettu 20.4.2007)
www.sama.se (Luettu 20.4.2007)
<http://www.stakes.fi/verkojulkaisut/tyopaperit/T29-2006-VERKKO.pdf> (Luettu 20.4.2007)
<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/> (Luettu 20.4.2007)
<http://www.norden.org/pub/kultur/barn/fi/ANP2005762.pdf> (Luettu 20.4.2007)
<http://www.norden.org/pub/kultur/barn/fi/ANP2005762.pdf> (Luettu 20.4.2007)
www.nuortenakatemia.fi (Luettu 20.4.2007)
http://www.nuortenakatemia.fi/sivu.php?artikkeli_id=291 (Luettu 20.4.2007)
http://www.nuortenakatemia.fi/sivu.php?artikkeli_id=288 (Luettu 20.4.2007)
http://www.nuortenakatemia.fi/index.php?lk_id=53 (Luettu 20.4.2007)
<http://www2.edu.fi/hyvinvointiprofiili/info.php?lang> (Luettu 20.4.2007)
<http://www.sovittelu.com/Vertaissovittelu/vertaissovittelu.htm> (Luettu 20.4.2007)
<http://www.mll.fi/toiminta/tukioppilastoiminta/> (Luettu 20.4.2007)
www.seittiweb.org (Luettu 31.5.2007)
<http://www.tampere.fi/lastenparlamentti> (Luettu 31.5.2007)
<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=64923&nodeid=9297>